

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 2 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt förre fästningsbyggnadsarbetaren Carl Fredrik Fredriksson-Skön.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 2.

Enligt den 26 nästlidne februari fattadt beslut företogs nu val af ej mindre tjugufyra valmän för utseende af dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än äfven sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till:

Valmän:

herr *Ahlstrand*,
» *Andersson* i Skifarp,
» *Andersson* i Bråborg,
friherre *Bonde*,
herr *Borg*,
» *Christiernson*,
» *Danielsson*,
» *Ekman*, i Göteborg,
» *Forsberg*,
» *Hansson*,
» *Hasselquist*,
» *Johansson* i Berga,
» *Kronlund*,
» *Lundgren* i Varberg,
» *Lundström*,

herr *Neiglick*,
 » *Nilsson* i Skärhus
 » *Nilsson* i Bonarp,
 » *Persson* i Stallerhult,
 » *Rune*,
 » *Thylander*,
 » *Vahlquist*,
 » *Vennersten* och
 » *Zetterstrand*,
 hvar och en med 183 röster.

Suppleanter:

herr *Larsson* i Säby,
 » *Forssling*,
 » *Gunnarsson*,
 » *Gustafsson* i Vi,
 » *Olsson* i Blädinge och
 » *Olausson*
 hvar och en med 158 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrifvelse:

Till Riksdagen.

Sedan jag i följd af förändrad verksamhet icke längre är bosatt i Stockholm, får jag härmed vördsamt anhålla att, så snart annan kan varda i mitt ställe förordnad, befrias från det mig vid 1909 års riksdag meddelade uppdrag att vara fullmäktig i Riksgäldskontoret för tiden till dess nytt val af fullmäktige under år 1912 försiggått.

Stockholm den 2 mars 1910.

Alexis Hammarström.

Jämte det skrifvelsen lades till handlingarna, beslöt kammaren för sin del att, med bifall till herr Hammarströms ifrågavarande anhållan, uppdraga åt valmännen för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för Riksdagens full-

mäktige i nämnda bank och kontor att välja fullmäktig i riksgäldskontoret i herr Hammarströms ställe.

§ 5.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionen angående reglering af löneförhållandena m. m. vid försäkringsinspektionen.

Vid föredragning härpå af propositionen med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor lämnades på begäran *Remiss af en proposition.* ordet till

Friherre Palmstierna, som anförde: Herr talman, mina herrar! Vid remissen af denna viktiga proposition anhåller jag att få säga några ord, som möjligen kunna vinna beaktande inom bevillningsutskottet, och under alla förhållanden äro ägnade att ge något understöd åt dess arbete.

Säkerligen torde flertalet af denna kammares ledamöter vara besjälade af den uppfattningen, att den kanske mest betydelsefulla uppgift, som statsmakterna ha att fylla, är att bereda de gynnsammast möjliga ekonomiska betingelser för de minst bemedlade samhällsklasserna. För detta ändamål hade det gifvetvis varit önskvärdt, om vi haft någon redogörelse, någon statistik, som inregistrerat pågående förändringar i dessa samhällsklassers ekonomiska läge, d. v. s. om vi haft någon klar bild af förändringarna i *lönernas sociala köpkraft*.

Om en dylik indikator på det ekonomiska lifvet hade varit behöflig i allmänhet och är nödvändig såsom förutsättning för en klar insikt om, huru den ekonomiska politiken skall bedrivas, så är det ju alldeles tydligt, att under så betydelsefulla förhållanden, som då Riksdagen skall fatta beslut i frågor, hvilka normera vår ekonomiska politik för en afsevärd tidsperiod, det hade varit så mycket önskvärdare, om vi nu haft tillgång till en sådan redogörelse, och det är, mina herrar, att beklaga, att herr finansministern icke funnit anledning att lämna Riksdagen den vägledning, som i detta afseende så väl vore behöflig.

När man sett, huru den tyska riksregeringen gick till väga, då den nya traktatspolitiken skulle införas i Tyskland, och de omsorgsfulla utredningar, som under den tiden kommo till stånd, icke minst beträffande de spörsmål, jag här har framhållit, och då man äfven sett, hur den norska regeringen gjort utredningar i denna sak, så hade man vågat hoppas, att vår regering tagit något initiativ i frågan för att söka ge en klar bild i detta afseende.

Jag vill icke rikta några förebräelser till tulltaxekommittén, därför att den försummat denna sak, ty tulltaxekommittén fick ju hufvudsakligen en rent teknisk uppgift, nämligen att söka åstadkom-

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

ma ett i möjligaste mån jämnt och väl afvägdt skydd för de inhemska näringarna, naturligen med minsta möjliga ändringar i de bestående förhållandena; och därför är det möjligt, att den ansett denna sak ligga utanför dess befogenhet. Men så allvarligt, som det ekonomiska läget för närvarande är i landet, hade man vågat hoppas, att regeringen skulle hafva sökt kasta klart ljus öfver dessa förhållanden. Ty, mina herrar, vi få väl ändå anse, att efter den ekonomiska kris, som landet genomgått, och efter den sista sommarens strid händelsernas förlopp har kastat ett blixlikt ljus öfver tillståndet i landet i många afseenden.

Vi hafva sett priserna för industrien sjunka och densamma själf kämpa med stora svårigheter i öfrigt, medan arbetareklassens real-löner varit stadda i sjunkande, trots att nominallönerna stigit, hvilket i sin ordning motiverat den nödvärnskamp, som arbetarna ansett sig böra upptaga och som i själfva verket konstituerat konfliktläget och utgjorde den innersta kärnan i sommarens strid, rent ekonomiskt sedt. När vi härtill lägga, att utom dessa allvarliga, industrien berörande förhållanden, jordröntan, isynnerhet hvad beträffar för småbruk lämpad jord, är stadd i stigande, och därför mångens väg till torfvan blifvit stängd, så tror jag vi haft anledning att åtminstone försöka skaffa oss verklig insikt i föreliggande förhållanden.

Hvad jag här nämnt, torde vara symptom af den beskaffenhet, att vi bort begrunda, huruvida den ekonomiska politik, som vi hafva inaugurerat från 1888—1892 och fört ända tills idag, varit fullt lämplig, och huruvida de löften, som uttalades, att lönernas stegring skulle ske i hastigare takt än lefnadskostnadernas, också hafva infriats.

I brist på denna officiella utredning — hvilken jag dock hoppas så småningom må komma — vill jag ange några siffror, som jag sökt åstadkomma, belysande det föreliggande spörsmålet, och som jag anhåller må vinna beaktande inom bevillningsutskottet.

Om jag tar tiden strax före och efter den ekonomiska krisen i landet, så visar sig en fortgående stegring af priserna på de viktigaste lifsmedlen på följande sätt — mina uppgifter äro hämtade ur kommerskollegii statistik för samtliga orter i landet:

Under tiden april 1904—april 1909 visa priserna för ägg en stegring af 20 proc., priserna för rågröd en stegring af 11 proc., hvetebröd 20 proc., nötkött 16 proc., kalkkött 19 proc., färskt fläsk 10 proc., kaffe 6 proc., socker 11 proc., barrved 25 proc. m. m.

Om jag gör en beräkning med ledning af de undersökningar, som nyligen verkställts utomlands och tar hänsyn till våra speciella förhållanden, så visar det sig, att de viktigaste lifsmedlen i en arbetarebudget, med beräkning af den konsumtion, man anser vara den vanliga, undergått en prisstegring i fråga om dessa poster af icke mindre än 12 proc. När så under denna tid 1904—1909 hyran för ett rum och kök stegrats med c:a 13 proc. i medeltal för samtliga orter, så komma vi efter en längre uträkning till det resultatet, att hela arbetarebudgeten, under förutsättning att ingen ökning af skatter

och andra utgifter skett, företer en stegring af minst 10 proc. Detta borde för t. ex. en familj med två barn, om man räknar efter en arbetsdag af vanlig längd, motivera en ökning i arbetsförtjänsten af närmare 6 öre per timme för mannen.

Hur ha de nominella lönestegringarna skett under denna tid? Ja, vi sväfva här i okunnighet i fråga om de flesta yrkena, men beträffande typograferna, hvilka ingingo nya aftal 1904 och 1909, som man kan jämföra med hvarann, finna vi en inkomstökning af 10—11 proc. under nämnda tid. Denna jämförelse visar, att för dessa, de bäst aflönade arbetarna, den nominella lönestegringen nått och jämt hållit jämna steg med lefnadskostnadernas ökning. När detta gäller det bäst aflönade yrket, så kunna vi lätt förstå, att de andra yrkenas *reallöner* i själfva verket varit stadda i sjunkande. Man kan således icke bestyrka det uttalande som tulltaxekommittén gjort när den i sitt betänkande framhållit, att lönerna stigit mycket snabbare än lefnadskostnaderna ökats.

Vi kunna också, mina herrar, tänka på det allvarliga faktum, att brödpriserna stigit på följande sätt. Om man tar tiden juli 1907—juli 1909, således tiden innan och efter den ekonomiska krisen, då allmänheten ansåg alla värden minskas, så har man under denna tid på Stockholms börs haft följande siffror:

År 1907, hverte kronor 17,25—17,50 per 100 kg., mot kr. 22—22,50 år 1909; råg 14,50—14,60 år 1907, mot kr. 16,50 år 1909. Hvad innebär då detta? Jo, det innebär ungefär dubbla stegringen mot 1895, då nuvarande tullsatserna infördes, hvilket väl är en uppgift af den allra mest allvarliga beskaffenhet och som borde vara för vår ekonomiska politik afgörande. Här föreligger för industriens målsmän — de må vara arbetsgifvare eller arbetare — ett område, där samverkan borde komma till stånd, så att man gemensamt sökte påverka alla, som öfver hufvud kunna påverkas, i syfte att nedbringa lefnadskostnaderna. Särskildt skulle jag vilja fästa det nybildade industriförbundets uppmärksamhet på denna uppgift.

Nu vill jag säga, att hvad som här anförts, borde göra oss betänksamma, huruvida vi utan vidare kunna vara med om att följa den ekonomiska politik, som bedrifvits snart under 20 år. Vi borde först hafva fått en närmare undersökning, hvaraf framginge, huruvida denna politik äfven för industrien och för produktionen i allmänhet visat sig vara den mest gynnsamma. Men i detta afseende tiger den kungl. propositionen fullständigt. Ja, herr finansministern anför som skäl härutinnan, att det skulle ha ländt till stor fara för arbetets fortgång, därest en dylik undersökning, som af mig här blifvit ifrågasatt och hvarigenom man lagt en nödvändig grundval för hela arbetet, kommit till stånd. Jag har för min del svårt att föreställa mig, att detta är det verkliga skälet härvidlag. Jag fruktar snarare, att skälet spåras i de ord, som herr finansministern uttalar i propositionen: »såsom ögonmärke har jag emellertid sökt fasthålla, att slutresultatet af revisionen borde lämna de *allmänna*

Remiss af en proposition.
(Forts.) grunderna för tullagsstiftningen såvidt möjligt orubbade». Ja, det är därför man icke velat gå med på en förutsättningslös utredning från början, en utredning, som kanske gifvit till resultat, att de allmänna grunderna själfva behöft ändras.

Nu har jag för min del sökt bilda mig någon föreställning om i hvad mån produktionen gynnats eller icke af den tullpolitik, som blifvit förd. Jag har då som uttryck härför valt den bevillningstaxerade inkomsten per arbetare inom olika industrigrenar. Väl vet jag, att siffrorna härvidlag något influeras af hvad för slags arbetskraft, som användes, och äfven af huru stor kapitalförbrukningen är. I stort sedt torde emellertid dessa siffror vara de lämpigaste att välja för ändamålet.

De industrier, som hafva förmåga till export och att tillkämpa sig en plats på den internationella marknaden, torde i allmänhet få anses tillhöra våra *naturliga* näringar och skilja sig från dem, som hufvudsakligen tillkommit på grund af tullskyddet. Jag delar därför de olika industrigrupperna i exportindustrier och tullskyddade industrier.

Då visar sig väl en procentisk ökning af den bevillningstaxerade inkomsten per arbetare för våra *naturliga* näringar, men i jämförelse med den *tullskyddade* industrien, företer densamma i stort sedt en relativ tillbakagång för dem. Jag skall be att till belysande häraf få uppläsa några siffror och väljer då först några för den typiska exportindustrien. Vi finna, att ökningen, uttryckt i procent, utgjorde för trämassa 27 proc., stenindustrien 43 proc., pappersbruk 1,6 proc., järnverk 61 proc., sågverk 6 proc., snickerier 1,7 proc. och för tändsticksindustrien en minskning af 21 proc. Denna jämförelse afser åren 1896 och 1907. Öfvergår jag så till den typiskt *tullskyddade* industrien, ber jag först att få fästa herrarnas uppmärksamhet på en siffra, som sannerligen är häpnadsväckande — jag har svårt att tänka mig möjligheten af att den skulle kunna förekomma i något annat land. Vår margarinindustri visar i afseende på den bevillningstaxerade inkomsten per arbetare mellan åren 1896 och 1907 en stegring af icke mindre än 439 procent — jag vill inom parentes säga, att det till större delen är utländskt kapital, som nedlagts i denna industri, och att en af de högst taxerade inom ifrågavarande industrigren bor utanför Sverige och drager i inkomst mer än 1,000,000 kronor af svensk industri ut härifrån —. Vidare ha vi för följande hithörande industrier en procentisk ökning af: för karamellfabrikationen 55, triåker 88, hattar 18, skodon 22, pälsvaror 55, ljus 28, järn- och stålvaror 69, metallvaror 108, porslin 105, elektriska industrien 132, kakel 35, allt i procent.

En på motsvarande sätt gjord beräkning för åren 1896 och 1905 ger enahanda resultat och förstärker det intryck man får af ofvan anförda siffror.

Nåväl, de siffror, som här anförts, synas visa en förskjutning, som kommit till stånd, sedan tullsystemet hunnit verka någon tid,

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

d. v. s. för tiden till 1896, och sedan man väl hunnit se, i hvad mån någon återverkan på industrien själf skulle kunna åstadkommas. Denna förskjutning synes till viss grad medfört ett hämmande af våra naturliga näringar till gunst för de tullskyddade. Detta var också något, som man på sin tid under 80-talet förmodade, då man framhöll, att detta verkligen skulle kunna blifva en följd af den nya tullpolitikens inledande. Om jag så tillika betonar, att det i fråga om införsel af hvete, råg och hafre visat sig en stegring med 1,000 proc. för hvete och 40 proc. för råg sedan 1871—75, medan exporten af dessa sädesslag samtidigt nästan kan sägas hafva afstannat, så borde starka skäl föreligga för en undersökning angående möjligheten att nedbringa eller borttaga spannmåls- och mjöltullarna; och igångsättandet af en sådan undersökning borde hafva intresserat åtminstone frihandlare i Kungl. Maj:ts regering.

Nu, mina herrar, ber jag att få säga, att det allmänna intryck, man får vid genomläsandet såväl af tulltaxekommitténs betänkande som af Kungl. Maj:ts proposition, är, att man visserligen försökt få ett, som det heter, såvidt möjligt väl afvägdt och *jämmt* skydd för näringarna, men att det hela företer ett brokigt virrvarr. Man har icke sökt få några ledande ekonomiska linjer, hvarigenom erfarenhet vinnes om hvilka näringar, som äro att anse såsom nationalekonomiskt lönande. Det är emellertid de *nationalekonomiskt* lönande företagen, som framför allt skola gynnas, medan man däremot, när nu en revision för första gången sker, borde söka få bort de parasitindustrier, som tynga på hela landets näringslif, oberoende om de kunna vara privatekonomiskt lönande eller icke. När man genomläser hvad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet säger, förefaller det, som om hans uppfattning vore, att vi väsentligen ha två slag af tullpolitik: frihandel och protektionism. Jag kan för min del icke biträda denna uppfattning, ty ett principiellt beslut och införande af tullskydd innebär i själfva verket intet system, ingen politik i sann mening. System blir tullskyddspolitik, först när man söker leda landets produktiva krafter till sådant arbete, söker skapa sådana näringar, som visa sig vara nationalekonomiskt lönande. Det är detta, man önskat finna i Kungl. Maj:ts proposition, men som man *icke* funnit. Den fond af arbetskraft, som finnes i landet, och den relativt ringa kapitaltillgång, Sverige hyser, motivera, att man borde i vårt land mera än i andra länder vara uppmärksam på att åstadkomma en verkligt ekonomisk hushållning med arbetskraft och kapital och därför uteslutande taga hänsyn till hvad vi kunna finna vara nationalekonomiskt lönande. Om begagnande af tullskydd skall anses vara berättigadt, något, som man kan vara tveksam om, måste det åtminstone bringas till ett nationalekonomiskt system.

När detta ärende nu går till bevillningsutskottet, så har jag velat uttrycka den förhoppningen, att utskottet åtminstone borde försöka att under den tid, som är utskottet tilldelad för detta arbete, få fram några af dessa ledande linjer och söka följa dem. Och jag

*Remiss af en
proposition.*

(Forts.)

vill säga, att gentemot ögonmärket att bibehålla »de allmänna grundsatserna», som finansministern uppställt, vore det önskvärdt, om bevillningsutskottet kunde taga som sitt ögonmärke och hängifvet arbeta på, att ett nedbringande af lefnadskostnaderna, nu så högt uppskrufvade, må komma till stånd genom dess arbete.

Med friherre Palmstierna instämde herrar *Branting, Wavrinsky, Lindqvist, Tengdahl, Kobb, Söderberg* i Stockholm, *Hasselquist, Johansson* i Stockholm, *Lindhagen, Blomberg, Kjellberg, Lindley, Åberg, Wallin, Thorsson, Kristensson, Lindblad* och *Berg* i Munkfors.

Härefter yttrade:

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Det var naturligtvis icke min mening, då jag begärde ordet, att instämma med friherre Palmstierna. Detta så mycket mindre, som jag tänkte göra några anmärkningar mot hvad han anförde.

Jag vill icke gifva mig in på det stora område, som han inlät sig på — jag har icke tillräckligt satt mig in i frågan för att kunna göra detta på rak arm. Men då han vidrört ett speciellt område, som jag är hemma på, har detta föranlett mig att begära ordet. Att döma af det yttrande, som friherre Palmstierna hade på *detta* område, vill jag icke gifva mycket för de uppgifter, han i öfrigt lämnade. Han omnämnde spannmålspriserna från 1907 till 1909. Han säger, att under tiden före krisen voro priserna i december 1907 17 kronor för hvete och 14 kronor för råg eller något sådant, hvaremot de i december 1909 hade gått upp till 22 kronor 50 öre för hvete och 16 kronor för råg. Jag ber om ursäkt, om jag tar miste, men så uppfattade jag hans mening. Jag kan då säga friherre Palmstierna, att detta är alldeles felaktigt. Att hvetepriset i december 1909 skulle så mycket öfverstigit hvetepriset i december 1907, är så oriktigt, att just motsatsen är förhållandet. I december 1907 hade vi mycket högre pris på råg och hvete än i december 1909. Jag väddar till hvarje landtman, som sålde spannmål på den tiden, och jag tror, att man skall gifva mig rätt.

Han talade vidare om arbetslönernas förändring från 1904 till 1909 och drog som exempel särskildt fram lönerna vid typografförbundet. Han sade: då arbetslönerna för detta förbund icke stigit mer än så och så mycket, hur skulle då arbetslönerna ställa sig för andra arbetare? Men det känna vi väl, att typograferna i tid vetat att få sina löneförhållanden ordnade och att — enligt hvad jag hört af tidningsmän — under en lång följd af år komma upp till en mycket hög lönenivå, hvaremot andra arbetare endast så småningom kommit upp. Jag är öfvertygad, att hvar och en skall gifva mig rätt, då jag vågar påstå, att arbetslönerna från 1904 till 1909 stigit *mera*, än lifsförnödenheterna stigit.

Så talade friherre Palmstierna om, att brödet skulle ha blifvit

dyrare. Men detta lär ju, enligt hvad bagarna påstå — och man får väl tro dem — bero på, att lönerna inom bagerifacket stigit och att arbetstiden blifvit förkortad. Brödets fördyrande och den förhöjda arbetsaflöningen hänga sålunda tillsammans med hvarandra.

Herr talman! Jag har ingalunda som suppleant i bevillningsutskottet velat yttra mig i denna fråga, ty det kan hända, att jag icke får vara med om att i utskottet taga de anmärkningar, som friherre Palmstierna framställt, ad notam, utan jag har endast som sakkunnig i vissa frågor här i kammaren velat påvisa, hurudana uppgifter man ibland kan få höra från teoretiskt håll.

Friherre Palmstierna: När man som herr Jeansson i Kalmar säger, att det är möjligt att man missuppfattat en föregående talare, då bör man icke komma med så generella omdömen, som han här gjort; det är icke lämpligt. Jag ber få säga den ärade talaren, att sakkunskap beträffande priserna på spannmålsmarknaden behöfver man icke alls ha, ty hithörande uppgifter kan man förskaffa sig genom hvilken tidning och börslista som helst. Skulle således endast detta motivera herr Jeanssons sakkunskap, så tror jag, att samtliga kammarens ledamöter kunna göra anspråk därpå.

Herr Jeansson i Kalmar har icke riktigt uppfattat mitt anförande. Mina siffror afsågo nämligen *juli* 1907 och *juli* 1909 och voro hämtade ur börslistan. Därmed torde jag ha svarat tillräckligt på hans anförande.

Herr Persson i Stockholm: Jag föranleddes att begära ordet med anledning af herr Jeanssons påstående, att arbetslönerna från 1904 till 1909 skulle stigit väsentligt mera än lifsmedelsprisen. Jag föranleddes att vederlägga detta, äfven därför att han förklarade att han var särskildt sakkunnig, så att han kunde afgöra den saken. Jag har i min hand siffror, som visa motsatsen. Af redogörelser för omfattande undersökningar, som gjorts, visserligen blott för Malmö stad, men förhållandena här torde motsvaras af förhållandena på andra platser, har framgått, att under de 5 åren från 1903 till och med 1907 ha matvaror, lyse och ved höjts i pris med 20, 30 procent, hyran med 32 procent och kläderna med 25 procent. Detta enligt uppgifter, som dels upptagas i de offentliga redogörelserna angående priserna, dels lämnats af arbetsgifvare inom skrädderibranschen och flera andra branscher. Nåväl, huru hade då arbetslönerna inom motsvarande industrier, närings- och njutningsmedelsindustrien, beklädnads- och byggnadsindustrien stigit under samma tid? Jo, med sammanlagdt 14,2 procent. Här framgår af så klara och tydliga siffror, som ingen kan vederlägga, att priserna på de nämnda olika punkterna stigit med 20, 25 och 30 procent, under det att arbetslönerna blott stigit med 14,2 procent.

Eftersom jag i alla fall begärt ordet, ber jag att få tillägga, att det ter sig sannerligen rätt mörkt för arbetarne, när man räknar ut, att den årliga utgiften för dem på grund af mjöltullen och på grund af

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

kaffetullen med den förhöjning däri, som vid denna riksdag föreslagits, går per individ och år till ej mindre än 13 kronor och 26 öre. Arbetarefamiljerna äro i en mängd fall synnerligen talrika. Om man tar en arbetarefamilj, bestående af man, hustru och 6 barn, kommer man på grund af denna merutgift för bröd och kaffe genom tullarne till ett belopp af icke mindre än 106 kronor och 8 öre för denna familj per år. Och nyss sågo vi, så sent som vid årsskiftet, huru t. ex. inom den skånska kolgrufindustrien man tvingade arbetarne att för hela 5 år framåt binda sig vid arbetslöner, som uppgingo till 750 kronor per år och arbetare. När af denna årslön på 750 kronor skola utbetalas cirka 100 kronor på grund af tullarna på de nämnda båda artiklarne, så har man sannerligen orsak att uttala betänkligheter mot det tulltaxeförslag, som är framlagdt. Må dessa betänkligheter äfven beaktas af det utskott, som skall behandla saken! Om detta icke sker, har man ingen orsak att tro, att förhållandena skola blifva bättre, än de hittills varit på det allmänna sociala området.

Herr Vennersten: Jag är förvissad om, att utskottet vid behandlingen af den kungl. propositionen kommer att beakta de förhållanden och önskemål, som här berörts. Men jag skulle dock redan nu vilja säga, att om man skall bedöma löneförhållandena i vårt land, är det nog icke lämpligt, att man inskränker sig till att öfverblicka blott en kort följd af år, särskildt icke de senaste, utan, i den mån dessa löneförhållanden stå i samband med rådande tullskyddssystem, får man gå tillbaka åtskilligt längre, och då blir nog uppfattningen icke så oväsentligt modifierad. Jag är viss om, att man från arbetarhåll har rätt uti mycket af hvad som där sägs, men jag tror också, att man där i många stycken har en ensidig uppfattning, som väl kan tåla vid någon modifikation. Man hör t. ex. från arbetarkommuner uttalas en generell förkastelsedom öfver allt hvad tullar heter; man vill ha bort spannmålstullar och andra lifsmedelstullar och önskar att få alla öfriga tullar afskrifna. Ja, en sådan radikal åtgärd tror jag icke vårt land ännu är moget för, och jag tror, att vi böra afvakta resultatet af det arbete, som kommer att äga rum inom utskottet, och att vi böra spara vårt slutliga omdöme till dess. Skulle Riksdagen vara benägen att byta om tullsystem och söka främja landets utveckling på annat sätt, så lärer väl ingen människa i detta land, om det kan bevisas, att detta är riktigt, vilja upphäfva sig däremot. Men mig förefaller det, som om ögonblicket vore skäligen illa valdt, då andra länder stå så starkt rustade mot oss, och när man har det ytterst betecknande förhållandet framför sig, att det hittills varande frihandelslandet, England, börjar allvarligt ifrågasätta en återgång till tullskyddssystemet.

Häruti instämde herr *Söderberg* i Hobbarn.

Herr *Jeansson* i Kalmar: Jag ber bara att med ett par ord få svara friherre *Palmstierna*. Det är ju en väsentlig skillnad på

juli 1909 och julen 1909. Jag har hört fel, beroende på att dessa båda ord äro så nära lika lydande. *Remiss af en proposition.*

(Forts.)

Och de siffror, som friherre Palmstierna kom med, voro därför visserligen icke så oriktiga, som jag framhöll, men jag tror ändå icke, att de voro riktiga. Ty differensen är dock icke så stor, det vågar jag påstå. Men samtidigt vill jag fråga: kan det vara rätt, som friherre Palmstierna gjorde, att som exempel draga fram juli 1907 och juli 1909, då båda dessa tidpunkter voro så exeptionella på spannmålsmarknaden? Under juli 1909 drefvos, på grund af bristande lager af säd, prisen upp mycket högt för att omedelbart därefter omkring den 25 juli återigen sjunka. Prisfallet var så stort, att i september, när den nya skörden kom, priset på hvete gick ned till omkring 17 kronor.

Då skall man icke dra fram sådant som exempel på lifsmedelsprisens stigning; kanske hade denna stegring på spannmålsmarknaden icke alls verkat på mjölmarknaden. Från juli 1909 höjdes icke mjölpriset, enär den stegring, som kom, var helt temporär och alls icke behöfde inverka på konsumtionen.

Vidare påpekade här en annan talare, att jag skulle sagt, att jag vore sakkunnig i fråga om arbetslönerna. Det har jag visst icke sagt, utan endast att min kunskap afsåg spannmålsbranschen.

Friherre Palmstierna: Jag vill endast, herr talman, påpeka, att förutom dessa uppgifter från juli 1907 och juli 1909, meddelade jag också uppgifter angående pris från 1905 och tills nu, hvilka visa en fördubbling af siffrorna.

Herr Wavrinsky: Jag anser mig böra uttala ett beklagande öfver att tulltaxekommittén icke beaktat de framställningar, som gjorts från olika kretsar i vårt land, om tullfrihet för frukter, bär och grönsaker af sådan art, att de icke produceras i vårt land. Att apelsiner, citroner, pomeranser, bananer, vindrufvor, fikon och dadlar skola tullbeläggas synes mig oresonligt, då det är känt, hvilket värde dessa frukter ha. Det vore därför synnerligen önskvärdt, att de kunde komma mindre bemedlade kretsar af vårt folk till godo. Jag har därför i detta sammanhang velat rikta utskottets uppmärksamhet på detta missförhållande.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att öfverlämna ifrågasvarande proposition jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till bevillningsutskottet.

Till bevillningsutskottet remitterades jämväl propositionen med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa.

§ 6.

Herr Jeansson i Kalmar på kammarens bord liggande motion, nr 218, som härefter föredrogs, hänvisades till lagutskottet.

§ 7.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten af riksdagens Andra kammare, borgmästaren Sixten Neiglick på grund af sjukdom (Influenza) tills vidare är förhindrad att deltaga i Riksdagens arbete, intygas.

Stockholm den 1 mars 1910.

Johan Ek.
Prakt. läkare.

§ 8.

Härefter föredrogs Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående herrar Hagströms och Johanssons motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande resestipendier för lärarepersonalen vid småskollärarinneseminarier.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 9.

Till afgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförvarsdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

Punkten 2, angående anslaget till aflöning och rekrytering m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 2 af denna hufvudtitel föreslagit Riksdagen att, med godkännande af de uppgjorda förslagen till stater för infanteriet, kavalleriet, artilleriet, artilleriets tygstater, fortifikationen och trängen höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,921,168 kronor, med 65,008 kronor till 17,986,176 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med godkännande af de uppgjorda förslagen till stater för infanteriet, kavalleriet, artilleriet, artilleriets tygstater, fortifikationen och trängen, höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,921,168 kronor, med 65,008 kronor till 17,986,176 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Thorsson* och *Rydén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,921,168 kronor, med 36,939 kronor, till 17,958,107 kronor.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, erhöles ordet af

Herr *Thorsson*; som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag i denna punkt tillsammans med min partikamrat, herr *Rydén*, reserverat mig mot utskottets hemställan, ber jag att få säga några ord för att motivera min ståndpunkt.

Med anledning af Riksdagens beslut i fjol angående anskaffning af fälthaubitser begär Kungl. Maj:t, att i 1911 års stat skola uppföras 5 löjtnantsbeställningar af andra klassen, 4 styckjunkarebeställningar, 5 sergeantsbeställningar af andra klassen och 6 officersvolontärbeställningar. Kungl. Maj:t motiverar behofvet af denna nya manskapsstyrka därmed, att enligt 1909 års beslut skulle möjlighet beredts till upprättande af fälthaubitsbatterier å en del artilleriregementen, och att det därför vore nödvändigt, att denna personalökning skedde. Jag har icke kunnat bli öfvertygad om behofvet af denna manskapsstyrka för år 1911. Ty fjolårets beslut grundade sig ju på ett betydligt starkare forceradt anskaffande af detta vapen, än hvad sedermera i verkligheten låtit sig göra. Det framhölls med synnerlig skärpa, att om 1909 års Riksdag beviljade de då begärda 5 milljonerna till fälthaubitser och därur på 1910 års stat anvisade 800,000 kronor, skulle Kungl. Maj:t med detta beslut som bakgrund redan under år 1909 verkställa nödiga beställningar, hvilka skulle likvideras under år 1910. Som en garanti för att allt var klart för anskaffning om blott Riksdagen beviljade medlen meddelade statsutskottets vice ordförande herr *Hans Andersson* att i utskottsafdelningen lämnats fullt *tillförlitliga* uppgifter om att *fullständiga* prof med *haubitser verkställes*. Dagarne efter det Riksdagen genom gemensam votering beviljat det begärda anslaget, lästes i tidningspressen, att herrar artilleriofficerare fortfarande experimenterade med modeller till det vapen, hvartill Riksdagen redan beviljat medel. Ehuru till Kungl. Maj:ts förfogande under åren 1903—1907 ställts i rundt tal 200,000 kronor för anställande af försök med materiel afsedd för fälthaubitsdivisionerna så är dock ännu, såvidt jag har mig bekant, *i denna dag modellen icke färdig*, och då synes det mig, att det vid sådant förhållande skulle vara synnerligen svårt att till beräknad tid anskaffa det nödiga antal haubitser som erfordras för upprättandet af ifrågavarande haubitsdivisioner.

Nu är det visserligen sannt, att de anslag, som här komma ifråga, skulle inbesparas statsverket, för den händelse dessa divisioner icke upprättas, då Kungl. Maj:t icke äger att disponera ett

Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)

anslag för beställningar, som icke en gång vore besatta, och ifrån denna synpunkt kan ju framhållas, att det icke är af så stor betydelse, om Riksdagen beviljar detta anslag eller ej. Men det är dock säkert, att har Kungl. Maj:t dessa penningar till sitt förfo- gande, så har Riksdagen mindre garanti för att dessa beställningar icke tillsättas fortare än hvad oundgängligen behöfs. Därför synes det mig vara säkrast, att dessa medel tills vidare innehållas i stats- kassan.

Jag tänker icke upptaga kammarens tid länge vid denna punkt, då jag i följd af mina reservationer nödgas begära ordet många gånger i dag.

Jag anholder herr talman att få yrka afslag å utskottets hem- ställan och bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar: De kraf, som gjorts till årets Riksdag ifråga om dessa beställningars tillsättande, äro så blyg- samma som möjligt. Skulle man hafva följt de öfvergångsplaner, som voro uppgjorda år 1905, och som man i stort sedt velat följa, skulle det vara många flere beställningar, som skulle hafva kom- mit till nu. Man har emellertid ansett, att *dessa* beställningar ovillkorligen böra tillkomma nu, och detta utaf det skäl bland andra, att man icke på ett ögonblick kan skapa den personal, som skall sköta en ny materiel, utan den personalen måste utbildas i god tid, så att, när man har materielen färdig, den ock skall kunna användas. Annars blir det ytterligare uppskof.

Beträffande materielskaffningen nämnde herr Thorsson, att modellen icke var fastställd. Denna är emellertid fastställd under de senare dagarna, för en eller två veckor sedan. Men den om- ständigheten, att modellen icke har varit i sin helhet fastställd förut, har dock icke ansetts böra hindra att göra klart med en del af materielen, som man måste anskaffa och till hvilkens anskaf- fande förberedelser måste vidtagas. Jag har emellertid icke alls någon anledning att tvifla på, att icke den anskaffningsplan, som generalfälttygmästaren antydtt och som återfinnes i kungl. proposi- tionen, är riktig, nämligen att en del materiel skulle vara anskaf- fad under 1911, så att man redan då kunde börja öfningarna med haubitserna, och att sedermera, därest erforderliga anslag bevilja- des af Riksdagen enligt generalfälttygmästarens plan, man skulle kunna få materielen i så måtto anskaffad, att man 1912 skulle kunna räkna med denna materiel äfven vid en eventuell mobilise- ring, samt att anskaffningen i sin helhet skulle kunna vara afslu- tad vid den tidpunkt, som man hade tänkt sig.

Det framhölls af den föregående ärade talaren, eller antyddes åtminstone, att krigsstyrelsen hade brådtom förliedet år med an-

skaffningen af denna materiel. Och däri har han fullkomligt rätt. Vi måste med hänsyn till de militära krafven och de skäl, som framhöllos af alla militära myndigheter — de ansvariga militära myndigheterna — yrka på, att det oroande läge, hvori, såsom generalstabschefen uttryckte sig, armén befinner sig, innan den har detta vapen, måtte så fort som möjligt öfvervinnas. Det är i den andan, som Kungl. Maj:t nu har handlat.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Thorsson förvånade sig öfver, att kort efter det Riksdagen förra året fattat sitt beslut i frågan, man i tidningspressen fick se, att modellen ännu icke blifvit fullt fastställd. Och han fann därutaf anledning att framställa vissa reflexioner. Jag tycker, att det icke alls är så märkvärdigt. De medel, som Riksdagen anslagit, voro icke alls afsedda att komma till användning före 1910. Således hade ju Kungl. Maj:t nästan hela år 1909 på sig att göra de förändringar och förbättringar i modellen, som kunde komma i fråga, och 1910 vore ju medlen tillgängliga för Kungl. Maj:t att använda till fälthaubitserna. Vi hörde nyss från statsrådsbänken, att modellen nu också är fastställd, så att man kan börja arbeta på desamma. Jag tror således, att det varit välbetänkt, att tillfälle beredts att göra de ändringar, som kunnat anses behöfliga, äfvensom att gifva folket erforderlig öfning i god tid för användandet af ett nytt vapen.

Jag kan därför icke annat än biträda Kungl. Maj:ts förslag i detta fall, till hvilket jag alltså ber att få yrka bifall.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag ber att i anledning af herr krigsministerns yttranden få anföra att, om jag — och många med mig — funnit det anmärkningsvärdt, att modellen först blifvit fastställd ett helt år, efter det anslaget af Riksdagen beviljats, så är det just mot bakgrunden af den brådska, under hvilken Kungl. Maj:t framförde och Riksdagen biföll anslagskrafvet. Det egentliga motivet för brådskan med detta anslag var, att medlen skulle ställas till vederbörandes förfogande, d. v. s. att de skulle veta, om de finge medlen 1910 för att redan 1909 kunna göra beställningar. Nu äro vi dock framme i mars 1910 — statsrådet medgaf nyss att endast för några dagar sedan fastställdes modellen — och inga beställningar äro ännu gjorda. Det synes mig därför, att jag har fullt fog för mitt yrkande i denna punkt. Det har nu vidare anförts att det begärda anslaget vore nödvändigt för att åstadkomma en jämn befordran och för att få nödigt befäl, som kan öfva med det nya vapnet. Ja, hade det varit på det sättet, att Kungl. Maj:t hade begärt anslag för befälsanskaffningen på ett eller möjligen två regementen för att på detta eller dessa regementen så att säga uppsätta öfningsdivisioner, då hade

Angående
anslaget till
ajflöning och
rekrytering
m. m.

(Forts.)

det funnits fog för en sådan uppfattning, som statsrådet framförde och som sedan vunnit understöd af statsutskottets vice ordförande. Men nu begäres en beställning vid hvarje olika regemente. Och det kan väl ändå ej tänkas vara nödvändigt ur synpunkten att åstadkomma erforderliga förberedande öfningar för herrar officerare, som sedermera skola handhafva dessa vapen.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Herr Thorsson tycktes hafva den uppfattningen, att det gjorde alldeles detsamma, om Kungl. Maj:t begärde medlen i år eller begärt dem förra året, då icke modellen faststälts förr än nu. Det är dock en väsentlig skillnad. Kungl. Maj:t har nu medlen tillgängliga och kan hvilken dag som helst underskrifva kontrakt. Möjligen äro redan underhandlingar påbörjade; kanske t. o. m. kontrakt kan uppgöras hvilken dag som helst. Då kan en hel del beställningar redan vara verkställda före årets slut. Hade emellertid medlen beviljats först i år för att lyftas under nästa år, hade ju dock förhållandet blifvit ett helt annat, skulle jag förmoda.

Herr Christiernson: Herr talman! Jag ville endast säga, på grund af hvad som förekommit vid behandlingen af detta ärende i fjol, att man redan då hade ett för stort antal officerare vid artilleriregementena med hänsyn till det förefintliga kanonantalet. Om man skulle fördela antalet officerare, som redan fanns och som fattades, efter utredningen för 1901 års härordning, skulle det icke blifva många officerare öfver till haubitserna, då de en gång blefve uppsatta. Då vi emellertid ännu icke fått dessa haubitser — det dröjer ju innan de bli färdiga — finner jag för min del, att det är onödigt att öka officerskåren, som ju redan är för stor i förhållande till de kanoner, som finnas. Jag tycker, som sagdt, att det är öfverflödigt att redan nu öka officerskåren. Det kan man vänta med till dess man fått dessa haubitser.

Om jag icke misstager mig, är det vid ett sådant artilleriregemente som Svea artilleri så, att det icke blir mer än 5 eller 6 officersbeställningar, som äro obesatta, trots att, när regementet en gång blir färdigt efter 1901 års härordning, det kommer dessa 8 haubitser till. Man finner således, att antalet officerare då kommer att blifva för litet, eller också att det är för stort nu. Och då man väl får hänföra sig till förhandenvarande omständigheter, eller att officersantalet är för stort nu, finner jag ingen anledning att öka det.

Jag finner mig med anledning häraf föranlåten att yrka bifall till reservationen.

Chefen för landförsvarsdepartementet herr statsrådet Malm: Herr talman! Endast ett par ord. Bedömandet huruvida officersantalet är för stort eller icke tillhör ju mobiliseringsbered-

ningarna. Och jag har ju därför icke rätt att tala om denna sak. Men för min del har jag icke reda på, att det skulle vara något som helst öfverflöd på officerare vid artilleriet. Oaktadt jag naturligtvis icke i detalj kan erinra mig mobiliseringsplanerna, är jag dock tämligen säker på, att, om alla de reservformationer skola blifva uppsatta — som man vill göra under fältförhållanden — antagligen icke en enda officer kommer att blifva till öfverlopps.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Beträffande herr Thorssons framhållande af det önskvärda däri, att det skulle vara lämpligt att placera dessa nu förordade officersbeställningarna på ett eller två regementen, så tillåter jag mig framhålla, att, såvidt jag icke missminner mig, Riksdagen redan för länge sedan uttalat önskan om, att ökningen skulle ske så jämnt som möjligt inom hela vapnet. Och detta är helt naturligt ur beföringssynpunkt. Ty annars skulle det blifva förryckningar.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren den vid punkten af herrar Thorsson och Rydén fogade reservationen.

Punkterna 3—5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—10.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—14.

Hvad utskottet hemställt blef af kammaren bifallet.

Punkten 15, angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

I punkten 15 af fjärde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,587,145 kronor, med 290,320 kronor till 2,877,465 kronor.

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen motionen nr 8, däri herr *Jonsson* i Gumboda föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen under första årets värnpliktsöfningar skulle bestämmas till 50 öre per dag och man och att hälften däraf skulle utbetalas till den värnpliktige under öfningstiden och hälften, sedan den värnpliktige återkommit till sin mantalsskrifningsort, samt att detta måtte vinna tillämpning från och med år 1911, och motionen nr 53 af herr *Carlson* i Herrljunga, som hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att de värnpliktiges dagaflöning under såväl rekrytutbildningen som repetitionsöfningarna måtte bestämmas till 50 öre per dag, som skulle utbetalas en gång i månaden att tillämpas från och med år 1911.

Vidare hade utskottet vid behandlingen af föreliggande anslagsfråga haft att taga i öfvervägande ett af herr *Johansson* i Jönköping med flera i motionen nr 102 inom Andra kammaren väckt förslag, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att de allmänna regements- (eller repetitions-) öfningarna för infanteriet under år 1911 skulle pågå endast 15 dagar samt af denna anledning minska vissa anslag å fjärde hufvudtiteln med inalles 1,206,984 kronor, hvaraf 377,182 kronor 50 öre skulle belöpa sig på nu ifrågavarande anslag.

Utskottet hemställde

a) att herr *Jonssons* i Gumboda ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas,

b) att ej heller herr *Carlsons* i Herrljunga omförmälda motion måtte vinna Riksdagens bifall, och

c) att Riksdagen, med afslag å herr *Johanssons* i Jönköping med flera förberörda motion i hvad den berörde nu ifrågavarande anslag, måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,587,145 kronor, med 290,320 kronor till 2,877,465 kronor.

Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer:

af herrar *Wiklund*, *Olsson* i Fläsbro, *Starbäck*, *Ekman* i Mo gård, *Ström* i Transtrand och *Nilsson* i Örebro, samt

af herrar *Thorsson* och *Rydén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att herr *Jonssons* i Gumboda ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas;

b) att ej heller herr *Carlsons* i Herrljunga omförmälda motion måtte vinna Riksdagens bifall;

c) att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts förslag och herr *Johanssons* i Jönköping med flera ifrågavarande motion måtte minska anslaget till värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovis-

ning m. m., nu 2,587,145 kronor, med 86,862 kronor, till 2,500,283 kronor.

Efter föredragning af utskottets hemställan i mom. a) gaf herr talmannen på begäran ordet till

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Herr Jonsson i Gumboda, som anförde: Herr talman, mina herrar! Frågan om de värnpliktiges dagaflöning är icke något nytt utan det är ett gammalt kraf, som Riksdagen dels genom motioner och dels genom anföranden i kammaren så väl känner till, att knappast något vidare behöfver anföras i denna sak. Statsutskottet har ock i motiveringen för sitt afstyrkande ansett, att hvad i motionen anförts icke innebär skäl att frångå utskottets vid flera föregående riksdagar, senast år 1905, uttalade och med Riksdagens beslut år 1901 öfverensstämmande uppfattning. Då Riksdagen år 1901 fattade sitt beslut att nedsätta de värnpliktiges dagaflöning från 50 till 20 öre per dag, skedde detta enligt min mening af den anledningen, att de värnpliktige skulle fullgöra sin rekrytutbildning under vintern, och under debatten i denna fråga i denna kammare vid 1905 års riksdag, yttrade statsutskottets ärade vice ordförande bland annat: »Som herrarna veta är det meningen, att rekrytöfningarna från och med ingången af år 1909 skola komma att till största delen förläggas till vintertiden och endast pågå en kortare tid på sommaren, och förhållandet torde väl vara det, att tiden icke är så dyrbar för de värnpliktige på vintern som på sommaren. Detta har för utskottet varit en anledning att afstyrka den här ifrågasatta förhöjningen af de värnpliktiges dagaflöning.» Det är, som statsutskottets vice ordförande trodde, att rekrytöfningarna skulle blifva till största delen förlagda till vintertiden, har nu försvunnit. Inryckningsdagen detta år för värnpliktige för fullgörande af rekrytutbildningen är bestämd till den 6 april med sex månaders tjänstgöring i en följd. Jag vet icke, om detta gäller alla infanteriregementena. Men för Västerbottens regemente med dess nybyggda millionkaserner är det så. Efter våra norrländska förhållanden utgör denna tid hela våren, hela sommaren och största delen af hösten. Jag finner det nästan upprörande, att man skall tvinga de fattige värnpliktige att vara i statens tjänst under den del af året, då tillfälle till arbetsförtjänst står att erhålla, men att då vintern inträder och det endast är med stor svårighet, som man kan förskaffa sig arbete, man lämnar dem åt sitt öde. Det finnes många landtmän som klaga öfver det förhållandet, att staten tager i sin tjänst den bästa arbetskraften under den tid af året, då jordbruket bäst behöfver dem.

Emellertid finnes det i det läge, frågan nu har, icke någon anledning att vidare orda om denna sak. Jag har endast velat framhålla, att det lämnats ett löfte om att rekrytutbildningen till största delen skulle förläggas till vintertiden. Och jag vill uttala

Angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m. den förhoppningen, att därest detta löfte, såsom nu synes blifva förhållandet, icke infrias, Riksdagen må välvilligt beakta denna fråga, då den troligen återkommer till Riksdagen för förnyad ompröfning.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Sjöberg: Herr talman, mina herrrar! Då äfven jag undertecknat den motion, som herr Carlson i Herrljunga framburit angående de värnpliktiges dagaflöning, så skall jag bedja att med några ord få redogöra för, hvarför jag gjort detta.

Vi hafva beslutat, och detta med rätta, att bygga tidsenliga och präktiga kaserner för vår värnpliktiga ungdom, och vi hafva beslutat att anskaffa de bästa vapen för att sätta i deras händer; och detta är rätt. Men när det gäller det lefvande materialet, som skall bo i dessa kaserner, och dem som skola handtera vapnen, så tror jag att vi icke nog behjärta deras rättmätiga anspråk. Ty det är ju så, att dessa ynglingar, som fullgöra sin värnplikt, under den långa tjänstgöringstiden hafva en dagaflöning af endast 20 öre per dag. Den allra första uppmaning, som, efter det jag blifvit vald till ledamot af denna kammare, ställdes till mig af de många tusen mindre landtbrukarne inom min valkrets, var att söka ombestyras, att deras söner, som de lämnade bort under den bästa arbetstiden, åtminstone finge något större dagaflöning. Ty trots den allra största sparsamhet är det dock kännbart för en sådan mindre landtbrukare, som har sina räntor och sina utskylder att betala med inkomsten från sitt lilla hemman, att behöfva sända en son 60 eller 70 kanske 100 kronor till underhåll under den tid han fullgör sin värnplikt. När man tänker på våra ynglingar i städerna och industrisamhällena, så må man icke förundra sig öfver, att hos dem fosterlandskänslan icke är likadan som hos landtbrukarnes söner. Ty de förra få redan i unga år sin dagaflöning, som kanske höjes undan för undan, och när de komma ut för att fullgöra sin värnplikt, uppfatta de saken icke rätt på grund af de förhållanden hvari de lefvat. Och det har t. o. m. inträffat, såsom vi veta, att de vid den tiden varit gifta och haft familj att underhålla hemma. I andra länder såsom t. ex. i Norge får den, som fullgör sin värnplikt såsom gift, ett tillägg till sin dagaflöning.

Jag tror emellertid, att det vore denna kammare värdigt, om den ville besluta dagaflöningens höjande till 50 öre per dag, och jag vill för min del, i motsats till föregående talaren, yrka bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Vidare föredrogs *mom. b*); och yttrade därvid:

Herr Carlsson i Herrljunga: Jag har på sätt och vis blifvit förekommen af herr Sjöberg, som varit vänlig nog att instämma i den motion, som jag väckt, afseende förhöjd dagaflöning åt de värnpliktige.

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

Detta är ett gammalt spörsmål, som regelbundet förekommit vid hvarje riksdag sedan 1901 års beslut i härordningsfrågan. Jag tager också för gifvet, att denna fråga skall återkomma riksdag efter riksdag ända till dess den vunnit sin lyckliga lösning. Jag har i motionen påpekat, hurusom Andra kammaren vid 1902, 1903 och 1904 års riksdagar gått med på en förhöjning af de värnpliktiges dagaflöning till 50 öre för dag äfven under rekryttjänstgöringen, hvilket visar, att det funnits stora sympatier för denna reform i Andra kammaren. Men på grund af Första kammarens beslut i motsatt riktning har ju frågan hittills fallit.

Det var äfven med tanke på den stora minoritet, som vid frågans afgörande förlidet år fanns i denna kammare, som jag på nytt vågade draga frågan under kammarens pröfning. Jag är öfvertygad om att, för den händelse Riksdagen ville besluta i enlighet med min motion och kostnaderna för försvaret sålunda blefve ökade med omkring 1 1/2 million kronor, skulle i alla fall de skattdragande landet rundt hälsa denna reform med glädje och tillfredsställelse, och de skulle taga skatteförhöjningen med jämnmod, ty hvar och en förstår mycket väl, att det vore väl använda penningar.

Trots det att ingen ledamot i statsutskottet reserverat sig till förmån för motionen, vågar jag i alla fall, herr talman, yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner på de under öfverläggningen gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Mom. c) föredrogs härpå; och begärdes ordet därvid af

Herr Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman! Såsom framgår af utskottets utlåtande hafva fem af denna kammares ledamöter tillsammans med mig afgifvit en reservation, och jag anhåller att med anledning däraf få påkalla kammarens uppmärksamhet för några minuter.

Flerstädes i statsverkpropositionen finner man, hurusom flera af de föredragande departementscheferna undanskjutit af dem såsom behöfliga ansedda anslagskraf under hänvisning till det statsfinansiella läget. Af det anförande, som chefen för finansdepartementet

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

hållit till statsrådsprotokollet vid framläggande af finansplanen för år 1911, framgår också otvetydigt, att det statsfinansiella läget kan anses vara bekymmersamt nog. Om man nu också gifver sitt fulla erkännande åt Kungl. Maj:t för den tendens att så att säga rätta munnen efter matsäcken, som man ser genomgå statsverkspropositionen, kan man dock knappast tillbakahålla den reflektionen, att det varit önskligt, att denna tendens inträffat några år tidigare. Om man nämligen kastar en blick tillbaka på föregående års statsregleringar, hur te sig då de statsfinansiella förhållandena? Jo, det förhåller sig så, att under det att statsregleringen för år 1907, d. v. s. den statsreglering, som fastställdes af 1906 års Riksdag, hade att räkna med ett öfverskott från 1904 af 3,463,000 kronor, så lämnade den ett öfverskott till följande statsreglering af ej mindre än 10,359,000 kronor, utan påläggande af några andra nya skatter än den s. k. emissionsstämpeln. Allt sedan sagda år ha vi emellertid lefvat, kan man säga, under statsbristens tecken, ty det är så, att, oaktadt man pålagt ej obetydliga skattebördor och oaktadt det funnits betydande öfverskott från tidigare statsregleringar, så har statsbrist likväl uppstått. Sålunda ingick i riksstaten för år 1908 ett öfverskott från år 1905 af 7,515,000 kronor, men har likväl uppstått en brist, visserligen icke så betydande, med dock en brist af 216,000 kronor. I statsregleringen för 1909 ingick ett öfverskott från 1906 af 10,712,000 kronor, men det kommer sannolikt det oaktadt att uppstå en brist i den statsregleringen af några millioner kronor. Chefen för finansdepartementet har i sitt anförande till statsrådsprotokollet innevarande år ställt i utsikt att den bristen kommer att uppgå till omkring 9 millioner kronor. I riksstaten för innevarande år ingick ett öfverskott från 1907 till belopp af 9,191,000 kronor, men ingen af herrarne tror väl, att icke finansministern skall blifva sannspådd, då han förklarar, att han antager, att äfven 1910 års statsreglering icke skall komma att lämna något öfverskott att räkna med. Ja, jag tror för min del, att man nästan kan hysa den farhågan, att det kan hända, att äfven 1910 års statsreglering kommer att visa brist.

Med hänsyn till detta statsekonomiska läge kan man sannerligen icke undra öfver, att tanke uppstått, om man icke, genom att icke allenast undanskjuta en del statsutgifter utan därjämte genom att verkligen inbespara några eljest utgående statsutgifter, skulle kunna i någon mån underlätta statsregleringen. Det är då klart, att man härvid icke haft annat val än att tänka på de ordinarie statsutgifterna. Motionärerna på jönköpingsbanken ha då fäst sin uppmärksamhet vid utgifterna under fjärde hufvudtiteln och ansett att en afsevärd besparing af utgifterna under denna hufvudtitel kunde beredas genom indragande af en del militäröfningar, och så ha de stannat vid att föreslå, att repetitionsöfningarna för infanteriet år 1911 skulle inskränkas från 30 dagar till 15 dagar.

För egen del har jag icke kunnat följa motionärernas uppfattning om lämpligheten af den sålunda föreslagna åtgärden. Repetitions-

öfningarna äro enligt min mening så betydelsefulla med afseende å de värnpliktiges utbildning för landets försvar, att jag enbart ur den synpunkten icke kunnat vara med om att så där tvärt hugga af dem till hälften. Därtill kommer den orättvisa, som enligt min mening skulle uppstå därigenom, att en del värnpliktige, som inskrifvits samma år och som enligt lag ha precis samma tjänstgöringsskyldighet, samma öfningstid, skulle få 30 dagars repetitionsöfningar, under det de öfriga, d. v. s. de, som tilldelats fotfolket, skulle få allenast 15 dagar.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Vid sådant förhållande har det synts mig som en bjudande plikt att taga i allvarligt öfvervägande, om man icke på någon annan väg än den af motionärerna anvisade skulle kunna komma till ett mål, hvarigenom någon verklig besparing kunde vinnas. Härvid har man då kommit att tänka på, att vi med afseende på tillämpningen af 1901 års härordning i ett visst hänseende befinna oss i ett skede, som man med ett visst berättigande kan kalla ett öfvergångsskede. De värnpliktige, som inskrefvos 1908, tillhöra den första årsklass, som, hvad beträffar fotfolket och de med dem i öfningshänseende likställda trupperna, ha fullgjort 150 dagars rekrytskola. Därför fullgjorde de förlidet år 30 dagars repetitionsöfningar och skola innevarande år likaledes fullgöra 30 dagars repetitionsöfningar. Sålunda sammanlagdt 210 dagars öfning. 1907 års värnpliktige ha allenast erhållit 112 dagars rekrytskola och de ha därför fullgjort tvänne repetitionsöfningar, hvardera om 30 dagar. Det synes mig då som om ur militär synpunkt inga allvarligare betänkligheter kunna resas mot, om man tillåte repetitionsöfningarna för de värnpliktige, som inskrefvos 1908, att inskränkas till att omfatta allenast två årsklasser. Det blefve ju på det sättet i alla fall så, att dessa värnpliktige, som inskrefvos 1908, under alla förhållanden finge 38 dagars längre öfnings-tid än de värnpliktige, som inskrefvos ett tidigare år. Och jag vill i sammanhang härmed betona, att detta, som jag här nu tänkt mig som möjligt, endast ifrågasattes för 1908 års värnpliktige, och att förslaget alltså i realiteten skulle innebära en mjukare öfvergång från de 172 dagarne till de 240 dagarna.

Om kammaren nu skulle bifalla det yrkande, som jag i anslutning till hvad jag här anfört kommer att framställa, så påkallar det jämväl en motivering, som är något förändrad från den som utskottet föreslagit. Med anledning af den korta tid, som enligt det i statsutskottet vedertagna arbetssättet, stått mig till buds, hade jag icke tillfälle att framlägga denna motivering, innan statsutskottets betänkande befordrades till trycket, annars hade jag ämnat att föreslå, att statsutskottets ifrågavarande yttrande skulle ha erhållit följande ändrade lydelse. Det första stycket skulle stå kvar oförändradt, d. v. s. det stycke å sid. 11, som börjar med »hvad i herrar Jonssons» och så till och med »af Riksdagen bifallits». Därefter skulle, enligt min mening, statsutskottets utlåtande erhålla följande ändrade lydelse: »Ehuru det visserligen, med hänsyn till det statsfinansiella läget, är önskvärdt att ej allenast undanskjuta en del anslagskraf,

Angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m. utan ock göra verkliga besparingar, har utskottet dock ej kunnat tillstyrka bifall till herr Johanssons m. fl. motion. Förutom betänkligheter med hänsyn till repetitionsöfningarnas stora betydelse för de värnpliktiges fältmässiga utbildning, är det ock mindre tilltalande, att repetitionsöfningarna för under samma år inskrifne värnpliktige med enligt lag samma tjänstgöringsskyldighet skulle fullgöras med olika tidslängd.

(Forts.)

Utskottet har emellertid ansett, att någon besparing bör göras och att den lämpligast kan ske därigenom, att de värnpliktige, som inskrifvits år 1908 och tilldelats fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörstrupperna och trängen, ej inkallades till fullgörande af repetitionsöfningarna år 1911. Då dessa värnpliktige sålunda komme att erhålla en sammanlagd utbildningstid af 210 dagar — alltså 38 dagar mera än 1907 års värnpliktige — kan utskottet, som samtidigt betonar, att hvad som nu ifrågasättes endast må komma i fråga rörande de värnpliktige, som inskrifvits år 1908, ej häri finna någon våda för landets försvar.

Då tjänstgöringsdagarne för sagde årsklass under repetitionsöfningarna år 1911 beräknas skola komma att utgöra 534,405, skulle härigenom å hela hufvudtiteln uppstå en besparing å 855,055 kronor, hvaraf å det nu ifrågavarande anslaget skulle belöpa sig 267,202 kronor.

Utskottet får alltså hemställa

c) att Riksdagen, med afslag å herr Johanssons med flera förberörda motion, i hvad den berör nu ifrågavarande anslag, må på så sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,587,145 kronor, ökas med 23,118 kronor till 2,610,263 kronor».

Jag anhåller, herr talman, om bifall till det af mig nu framställda förslaget och afslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Starbäck*, *Ström* i Transtrand, *Wiklund*, *Ekman* i Mo gård, *Andersson* i Stårte och *Karlsson* i Mo.

Vidare yttrade:

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Den motion, som jag tillsammans med ett par länskamrater afgifvit och i hvilken vi hemställa om en förkortning af 15 dagar i 1911 års repetitionsöfningar för infanteriet, har föranledts af de upplysningar, som Riksdagen i årets statsverksproposition mottagit angående statsverkets finansiella läge. Dessa upplysningar äro, såsom litet hvar torde hafva funnit, af en rätt allvarlig innebörd. Statskassan har förut under flera år haft att röra sig med öfverskott, men 1908 och 1909 års statsregleringar uppvisa i stället brist, sistnämnda års statsreglering, enligt nämnda upplysningar, en brist af icke mindre än omkring 9 miljoner kronor. Herr finansministern har på ett skickligt sätt sökt att förtaga det ogynnsamma intrycket af detta brydsamma förhållande

genom att just nu framlägga förslag till en skattereglering, som innebär icke blott en omläggning af skatteväsendets grunder utan också en höjning af skatten med omkring 7 $\frac{1}{2}$ millioner kronor; i förhoppning om dessa rikliga inkomster, som komme att inflyta till statsverket under de närmaste åren, skulle man glömma bort den brist, som förefinnes för närvarande. Man skulle icke söka att genom verkliga besparingar täcka denna brist utan endast för tillfället skjuta undan några utgifter, hvilka icke äro så synnerligen trängande, för att sedan bestrida äfven dem, när den nya skattereformen trädte i verket och skatteinkomsterna därigenom blifvit rikligare. Det är detta förfarande, som vi motionärer icke kunnat finna tillrädligt. Det är väl ändå att draga bra stora växlar på framtiden, när man på detta sätt utan att genom verkliga besparingar söka skaffa en motvikt mot den uppkomna bristen i statskassan, i stället helt enkelt vill täcka densamma med skatteinkomsten under följande år. Vi ha därför föreslagit, att man skulle här göra en verklig besparing genom att förkorta repetitionsöfningarna år 1911.

Jag ber att få erinra, att en sådan besparing skulle verka i dubbel riktning. Den skulle icke blott bespara statskassan en utgift å mer än 1,200,000 kronor, utan den skulle dessutom tillföra vårt lands näringar en ökad arbetskraft, som kan beräknas till inalles icke mindre än 750,000 dagsverken, hvilkas värde, äfven om det skattas lågt, icke kan sättas lägre än till omkring 1,500,000 kronor.

Utskottet har afstyrkt vår motion. Det skäl, som utskottet anför för sin afstyrkande hemställan, är helt kort det, att planen för öfvergången till den nya härordningen skulle rubbas. Utskottet tillägger därjämte, att en dylik inskränkning i repetitionsöfningarna så mycket mindre bör förekomma år 1911, som då för första gången tre årsklasser värnpliktige skulle samtidigt inkallas till tjänstgöring. Jag tror knappast, att jag säger för mycket, om jag gör det uttalandet, att de af utskottet anförda skälen icke te sig synnerligen öfvertygande för den, som verkligen sätter sig in i frågan. För det första är det uppenbart, att en sådan förkortning af repetitionsöfningarna, som nu föreslagits, icke kan verka ofördelaktigare år 1911 än under hvilket som helst annat år. Snarare förhåller det sig så, att en dylik afkortning just år 1911 skulle bidra till att göra öfvergången från de 210 dagarna till 240 dagar mildare, än hvad eljest blir händelsen. Nu är det, såsom herrarne veta, så att alla de värnpliktige, hvilka sluta sina repetitionsöfningar i år, slippa undan med 210 dagars öfning allt som allt, medan återigen de, hvilka sluta sina öfningar först nästa år och senare, äro underkastade 240 dagars tjänstgöringstid. Hvilken ändring skulle nu ske i formen för öfvergången, därest vårt förslag bifalles? Jo, den ändringen skulle inträda, att mellan den sista årsklass, som får 210 dagars öfning, och den första som får 240 dagars öfning, skulle komma tre årsklasser med 225 dagars öfningstid. Såvidt jag förstår, har man inom statsutskottet alldeles icke beaktat just denna omständighet, att genom vårt förslag en mjukare öfver-

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

gång skulle komma till stånd mellan öfningstiden å 210 dagar och öfningstiden å 240 dagar. Tre årsklasser skulle hvardera få sin öfningstid förkortad med inalles 15 dagar. Denne afkortning i öfnings-tiden skulle icke komma att träffa några andra än sådana värnplik-tige, hvilka annars skulle få 240 dagars öfningstid. En afkortning af 15 dagar skulle alltså icke utgöra mer än 6 procents afkortning af hela öfningstiden. Herrarne förstå nog, att man måste lägga en, jag vågar säga det, nästan allt för öfverdrifven vikt vid dessa repe-titionsöfningar, om man tror, att en afkortning, som icke skulle sträcka sig längre än till omkring 6 procent af öfningstidens hela längd, verkli-gen skulle kunna vara till någon afsevärd skada för utvecklingen af vårt försvarsväsende.

Det är äfven en annan synpunkt, som härvidlag är starkt talande. Jag tror icke, att man i fråga om vårt försvarsväsende får lägga allt-för stor vikt vid det yttre. Det må vara sant, att det är gagneligt att ha en lång öfningstid, moderna vapen, starka fästningar o. s. v., men det finns också ett par andra faktorer, som man icke får förbise. Det ena är, att vi handlägga frågor om vårt försvar på sådant sätt att vi därvid alltjämt röra oss inom gränserna för vårt lands ekonomiska förmåga, och vidare att vi se till att vi ha folket med oss, så att för-svarsväsendet har dess sympatier. Jag tror icke, att man handlar riktigt ur dessa bägge synpunkter, om man ställer det så, att försvars-väsendets budget skall vara någonting oföränderligt och orubbligt, att den skall ha samma slutsumma under hvilka förhållanden nation-en än befinner sig. Snarare tror jag, att vi handla riktigt, om vi sätta vårt försvar i organiskt samband med våra förhållanden i öf-rigt, så att folket känner, att försvarsinstitutionen är liksom en del af nationen själf, hvilken icke drager sig undan att vidkännas inskränk-ningar i ekonomiskt brydsamma tider. Om de ekonomiska omstän-digheterna under en viss tidsperiod icke äro gynnsamma, så bör försvaret under den tiden icke göra anspråk på någon större friko-stighet. Under andra tider åter, då omständigheterna äro gynnsamma, bör det kunna påräkna mera. Genom att på det sättet försvars-utgifterna rättas efter tillgångarna tror jag att vi i det stora hela gagna vårt försvarsväsende. Vi få icke ställa det så, att vi förlora folkets sympatier för denna institution. Vårt folk bör känna, att försvaret är en del af nationen själf och ingalunda ställer sig oberörd af de skift-ningar, som nationens ekonomi genomgår.

Jag tror, att från nu anförda synpunkter ett yrkande om verklig besparing i fråga om försvarsutgifterna under närvarande förhållan-den kan anses vara motiveradt af starka skäl. Jag ber äfven att få nämna, att ett sådant tillvägagående som det, vi här ifrågasatt, icke är något utomordentligt eller enastående. Enligt hvad jag inhämtat af Riksdagens protokoll förekom en dylik inskränkning i beväringens öfningstid år 1868. Och år 1879, då Kungl. Maj:t begärde en ökning i anslaget till beväringens öfningar å 248,000 kronor, men detta för-slag afslogs af Riksdagen, var statsutskottets afslagsyrkande i detta

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

ärendet af följande lydelse: Utskottet hemställde, »att Riksdagen, jämte förklarande att den utaf Kungl. Maj:t föreslagna förhöjning i anslaget till »Beväringmanskapets vapenöfning» icke blifvit af Riksdagen beviljad, må i underdånighet anhålla, att, därest det hittills för anslaget uppförda belopp icke skulle finnas för ändamålet tillräckligt, Kungl. Maj:t tacktes i nåder taga under öfvervägande, huruvida icke förhållandena skulle kunna anses medgifva någon inskränkning i beväringmanskapets vapenöfningar samt i sådan händelse därom förordna.» Statsutskottet afstyrkte således den begärda anslagsökningen med den motivering, att om icke anslaget med dess förutvarande belopp räckte till, finge Kungl. Maj:t inskränka tiden för beväringens öfningar. Frågan fick den utgången, att Första kammaren afslog förslaget om en uttrycklig skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet, dock endast med en majoritet af tre röster, och på det sättet kom ej någon skrifvelse till stånd, ehuru Riksdagen afslog den begärda anslagsförhöjningen. Jag har icke varit i tillfälle att inhämta, huru Kungl. Maj:t sedan förfor i denna sak, men ett faktum är i alla fall, att den begärda anslagsökningen afslogs under hänvisning i utskottsutlåtandet till att Kungl. Maj:t finge inskränka öfningarna, och det var, som sagdt, endast förslaget om att afsända en särskild skrifvelse härom, som Första kammaren icke ville vara med om.

Nu har här af några ledamöter inom statsutskottet, hvilkas taleman herr Nilson i Örebro varit, framställt ett annat förslag, som går ut på att göra en afprutning å nu ifrågararande anslag efter andra grunder än de, som vi i vår motion föreslagit. Jag tillåter mig att erinra därom, att anledningen till, att vi väckt vår motion, är den, att på grund af det brydsamma finansiella läget för närvarande en besparing i statsutgifterna bör åstadkommas. Samma syfte ha ju de nämnda ledamöterna inom utskottet haft med sitt förslag, så att i detta fall äro vi fullt ense med hvarandra. Skillnaden mellan våra förslag är först och främst en skillnad i ekonomiskt afseende, i det att de ifrågavarande reservanternas nedsättning af anslagssumman icke uppgår till mer än två tredjedelar af den besparing vi föreslagit.

Det har nu sagts, att dessa reservanternas förslag skulle möta mindre betänkligheter från rent militärt håll. Därom kan jag icke uttala mig, men jag vill dock påpeka, att vårt förslag, just från den synpunkten, att det för tre årsklasser inför en öfningstid, som är 15 dagar längre än den hittills gällande, d. v. s. 225 dagar i stället för 210, men 15 dagar kortare än den öfningstid, som hädanefter blir den normala, d. v. s. 240 dagar, synes vara det lämpligaste, enär det på ett mjukare sätt förmedlar öfvergången från de 210 dagarne till de 240.

Herr Nilson har invändt, att vårt förslag skulle vara orättvist så till vida, att beväringmän af samma åldersklass enligt detsamma i visst afseende komma att blifva olikställda. Jag vill däremot endast framhålla, att den olikhet, som i detta afseende skulle uppstå,

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

i intet fall kan anses innebära större orättvisa än den olikheten, att en årsklass får 210 dagars öfning, men den näst följande 240 dagars öfning. Denna senare skillnad, hvilken hör till öfvergångstiden och ingår äfven i herr Nilsons förslag, är ju ännu större, än hvad som blir förhållandet enligt vårt förslag. Och att den icke drabbar medlemmar af samma åldersklass, utan medlemmar af skilda åldersklasser, har ju inte någon väsentlig betydelse.

Jag har öfvervägt alla hithörande omständigheter, och jag medger visserligen, att man äfven med herr Nilsons förslag når vårt syfte, men endast i mindre omfattning. I jämförelse med vårt förslag anse vi motionärer alltså herr Nilsons svagare. Skulle det emellertid vara omöjligt att vinna bifall till vårt förslag, få vi ju nöja oss med den tillfredsställelsen, som för oss ligger i ett bifall till herr Nilsons förslag, eftersom därigenom vinnes en del af hvad vi med vårt förslag åsyftat. Jag har dock icke blifvit öfvertygad af de skäl, som anförts mot vår motion, och därför skall jag sluta med att yrka bifall till densamma, d. v. s. till den reservation, som inom utskottet afgifvits af herrar Thorsson och Rydén.

Innan jag slutar, ber jag att få yttra något med anledning af att jag enskildt här i kammaren hört, att riktigheten af våra i motionen angifna siffror skulle dragas i tvifvelsmål. För att icke någon tvekan i detta hänseende må förefinnas, ber jag att få anmärka, att dessa siffrors riktighet kan af herrarna själfva kontrolleras, om herrarne vilja slå upp tabellbilagorna till fjärde hufvudtiteln. Af bilagan nr 58 framgår, att hela antalet tjänstgöringsdagar för infanteriet under repetitionsöfningarna beräknats till 1,508,730, och just halfva detta antal ha vi räknat med och därvid fäst afseende endast vid de anslag, af hvilka enligt från arméförvaltningen inhämtade upplysningar repetitionsöfningarna, skola bekostas. Mot de af oss anförda siffrorna torde således icke någon anmärkning kunna göras. Med erinran härom ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af herrar Rydén och Thorsson afgifna reservationen.

Herr Riström: Herr talman, mina herrar! Jag finner mig särskildt tilltalad af det yrkande, som här gjorts af herr Nilson från Örebro. Det skulle verkligen göra godt i landet, om vi finge röna ett sådant tillmötesgående från Riksdagens sida, ty denna värnplikt är säkerligen en tunga för landet, som jag också vid ett föregående tillfälle framhållit. Särskildt är den en tunga för småbrukarna där uppe i öfre Norrland, hvilka jämt klaga öfver, att de äro så trängda, och hvilka behöfva ha sina pojkar hemma i arbetet på sommaren och lika mycket, ja, i vissa fall ännu mer på vintern. Skogsbonden har i allmänhet gått och gladt sig åt, att hans pojke, när han kommit upp till tjuguaråldern, skulle bli ett stöd och en hjälp för sin far, men så kommer detta emellan, att sonen skall ut och förrätta sin långa värnplikt. Härigenom blir emellertid icke blott arbetet hemma på ägora eftersatt, utan det blir en direkt minskning i den

förtjänst, som bonden annars skulle kunna ha på skogsarbete under vintern. För att kunna bedrifva arbetet i skogen behöfves nämligen två man och häst. Tages bondens pojke då ifrån honom, är han sålunda tvungen att leja sig en arbetskarl för detta vanligen fyra månader varande vinterarbete. Detta vållar honom en utgift af ungefär 300 kronor. Är han då skuldsatt och har han förut mycket svårt för att kunna klara sig, så må man ej undra på, att detta kännes mycket bekymmersamt. Det är sålunda rent ekonomiska skäl, och icke några andra, såsom att värnplikten är motbjudande eller dylikt, som göra, att man önskar, att en lindring i värnplikten skulle kunna beredas. Det af herr Nilson gjorda yrkandet står ju i flera afseenden i öfverensstämmelse med öfvergångsstadgandena. De, som mönstrade 1907, hade det mycket lindrigare än de, som mönstrade 1908, i det att ett hopp då ägde rum från 172 till 240 dagar. Det skulle ju särskildt vid detta förhållande vara tilltalande, att vi härigenom, efter min tanke, icke skulle i någon betydligare mån rubba planen för värnpliktsöfningarna. Man får ju anse, att, när man redt sig med 172 dagar året förut, man väl bör kunna hjälpa sig med 240 dagar året därpå. Det blir ju i alla fall ett steg längre framåt för öfningarna.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Såsom man vet, äro ju värnpliktsöfningarna i stort sedt ganska motbjudande, och de motarbetas ju från visst håll. Man ser ju, att det är ren antimilitarism, som gör sig gällande, och det predikas för ungdomen i min hembygd: »Värnplikten är en onödig tunga, som ni åtaga er och som ni gärna kunde låta bli.» Finge man nu se, att Riksdagen gör något för dessa öfningars lindrande, tror jag, att sådana där framställningar af personer, som tro, att vi helt och hållet skulle kunna undvara dessa värnpliktsöfningar, skulle reduceras till sina verkningar. Ett dylikt beslut af Riksdagen skulle enligt min tanke verka godt ute i hela landet och öfver hufvud taget bidraga till att göra denna tunga mera populär, än hvad den nu är.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Nilsons från Örebro yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Då jag tillhör majoriteten i utskottet, skall jag be att med några ord få försvara utskottets hemställan.

Den, som erinrar sig, hvad som förekom vid den nya värnpliktslagens antagande 1901, den vet också, att Kungl. Maj:ts förslag innehöll, att samtliga värnpliktige skulle ha skyldighet att underkasta sig en öfningstid af 365 dagar. Ifrån denna kammare i synnerhet framhölls med styrka, att denna tid vore alltför lång för de värnpliktige, och att man önskade en nedsättning. Kammaren beslöt, vill jag minnas, att öfningstiden skulle utgöra endast åtta månader, d. v. s. 240 dagar. Efter de olika beslut, som kamrarna fattade, kom ju emellertid ett sammanjämningsförslag till stånd, hvilket resulterade i den lag, som nu gäller, enligt hvilken värnplik-

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

tige, som tilldelas olika vapenslag, få olika skyldighet i afseende å öfningstiden. Det framhölls då, att detta skulle framkalla missnöje hos de värnpliktige, som blefve uttagna till vapenslag med längre öfningstid. Jag tror, att dessa uttalade farhågor i någon mån besannats, och att erfarenheten icke jäfvat de uttalanden, som gjordes därom, att denna olikhet skulle framkalla missnöje. Men detta är nu lag, och så länge det är fallet och intill dess lagen blir ändrad, är det svenska folket skyldigt att underkasta sig densamma. De som från och med 1908 inträdt i värnpliktsåldern få enligt lagens föreskrift fullgöra värnplikten med det olika antal dagar, som lagen anger för de olika vapenslagen.

Samtidigt som denna strid ägde rum, och dessa olika uppfattningar gjorde sig gällande inom kamrarna och äfven inom det särskilda utskottet, framhölls det, tror jag, äfven från Andra-kammarhåll, att man skulle önska, att, äfven om den längre tiden — i stället för de åtta månaderna — skulle bli Riksdagens beslut, det vore möjligt för de värnpliktige att få fullgöra dessa öfningar under högst två år i stället för tre år, såsom föreslagits för infanteriet och med detta likställda vapenslag. Från fackmannahåll svarades emellertid, att detta ej vore möjligt. Man måste ha tre repetitionsöfningar för att vederbörande befäl och de, som ha ansvaret i sin hand, skulle kunna få stora truppmassor att samöfva och därigenom få någon erfarenhet, för den händelse krig skulle utbryta, då ännu större truppmassor skulle komma att sammanföras än de tre årsklasserna. Emellertid blef det lag på, att dessa värnpliktige, hvarom här är fråga, skulle undergå tre repetitionsöfningar.

Nu har i förevarande motion föreslagits, att man för att spara penningar skulle försöka inskränka denna tredje repetitionsöfning under 1911 för de värnpliktige inom infanteriet, men endast inom detta vapenslag. Det undras mig, och äfven inom afdelningen inom utskottet uttalades tvifvel om, huruvida rätta tillvägagångssättet här vore att föreslå en minskning i öfningsdagarnas antal för endast infanteriet, ett af de vapenslag, som har den kortaste öfnings-tiden. Ty genom detta skulle man så att säga underblåsa det missnöje, som finnes hos värnpliktige, hvilka ha skyldighet att öfvas 365 dagar, när de jämföra sig med dem, som endast behöfva vara inne 240 dagar. Att sålunda minska för dem, som ha det allra minsta antalet dagar, icke är detta ett sätt att åtminstone försöka få folket att såvidt möjligt vara lugnt och underkasta sig gällande bestämmelser, ty hvad skulle dessa värnpliktige säga, om en sådan ändring vidtoges? Icke vore detta rätta sättet att få det svenska folket att med villighet göra denna uppoffring. Jag skall gärna medgifva, att hade ett förslag legat före om beredande af lindring i tjänstgöringstiden för dem, som ha 365 dagars tjänstgöringsskyldighet (eller 300 dagar för flottan), så hade det varit någon rim och reson i detta, ty då hade man minskat för dem, som ha den tyngsta bördan. Men nu vill man lätta för dem, som ha den lättaste bör-

dan, och bibehålla den tunga bördan för dem, som ha tungt förut. Detta kan jag icke finna vara rätt resoneradt.

Nu kommer herr Nilson i Örebro och hans medreservanter med ett nytt yrkande i dag och vilja ytterligare utsträcka denna ojämnhet genom att, för så vidt jag kunde höra herr Nilsons upplästa motiv, för alla vapenslag, som ha allenast 240 dagars öfningstid, inställa ett års repetitionsöfning. Dessa vapenslag äro — förutom infanteriet — positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen. I förhållande till slutsumman i den besparingsberäkning, herr Nilson nu kommit till, skulle alltså motionärens utgöra endast en del, då motionärens förslag ju endast afser en minskning i tredje årets repetitionsöfning med 15 dagar för endast infanteriet. Detta framhölls ju också i utskottet — om det är samma motivering, vet jag ej — men i alla fall fann man, att detta gick betydligt ut öfver motionärens förslag.

För min del vågar jag säga, att hade reservanterna här framställt sitt yrkande att gälla samtliga vapenslag, så att den tyngsta bördan också lindrats, så hade man kunnat resonera om saken, men då man vill göra en lindring för dem, som ha minsta bördan förut, kan jag ej se, att det är rätt. Herr Nilson i Örebro säger, att den af honom föreslagna åtgärden skulle medföra en mjukare öfvergång än om man skulle minska repetitionsöfningen med 15 dagar. Ja, men hvári består denna mjukare öfvergång? En ändring i öfningstiden från 172 dagar till 240 är ju mjukare än en från 172 till 365 dagar. Men i det fall, där det är ett så oerhördt språng, där vilja reservanterna ej ha någon lindring, icke någon mjukare öfvergång. Jag kan icke förstå det resonemanget, att man skall behöfva uppmjuka öfvergången för dem, som ha det lindrigast, då det ej är antydtt med ett ord, att de vapenslag, som ha en tung öfvergång, behöfva något uppmjukningsmedel.

Det är att märka, att det ej är så få värnpliktige, som äro tilldelade dessa särskilda vapenslag och som ha den högst fastställda öfningstiden 365 dagar (för flottan 300 dagar). Det är väl närmare en fjärdedel af hela antalet, om man räknar ut det med ledning af hvad som står i den af Kungl. Maj:t lämnade redogörelsen för hvad sig i riket tilldragit, sedan Riksdagen sist sammanträdde. Där står hvarje siffra upptagen, och summan blir i detta fall ganska betydlig.

Det undras mig, hur herr Nilsons i Örebro yrkande ställer sig i förhållande till de värnpliktige på Gottland, där det icke finnes några repetitionsöfningar. Om jag ej missminner mig, öfverföras dit från fastlandet flera hundra värnpliktige, som bland trupperna därstädes skola fullgöra sina öfningar. Och det står i lagen, att dessa skola fullgöra sin värnplikt i en följd; någon repetitionsöfning är ej nämnd. Huru det skulle ställa sig med dessa, därest det gjorda yrkandet bifölles, vet jag ej. Alltnog ha vi inom afdelningen och äfven majoriteten inom utskottet icke vågat gå med på motionärens förslag eller det af herr Nilson i Örebro framställda yrkandet, som äfven förelåg

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

till behandling i statsutskottet. Jag kan därför icke se, hvad herr Nilson, då han hemställde om afslag på herr Johanssons motion, hade för stöd för detta sitt yrkande om minskad öfningstid för det vapen-slag, han antyddt. Om det i hans yttrande hade hetat: »Med anledning af herr Johanssons motion», och han sedan hittat på något, som utsträckte motionärens förslag, så hade det kunnat vara antagligt, men nu är så icke fallet.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till hvad utskottet här hemställer.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller att redan från början få yrka bifall till den reservation, som här är afgifven af herr Thorsson och mig; och jag hoppas att herrarne skola finna, att de skäl, som tala för denna reservation, äro ganska starka. Som herrarne kanske erinra sig, har jag aldrig förr här i kammaren talat i en militär fråga. I år har jag emellertid varit nödsakad att inom statsutskottet officiellt taga ståndpunkt till försvarsfrågorna och har därför naturligtvis skyldighet att här försvara denna min ståndpunkt. Jag skall därför be att få yttra några ord angående min allmänna principiella ställning till försvarsfrågan. Jag förutsätter, att jag därvidlag kommer att trampa på många ömma liktornar; men jag anser, att man har den skyldigheten gentemot sin öfvertygelse, att man framför äfven sådana meningar, som äro impopulära, eller kanske, rättare sagdt, inopportuna att uttala här i kammaren.

Jag vill då först rent och klart säga ifrån, att jag är motståndare till det nuvarande försvaret, icke — såsom man kanske i förstone vill slunga mig i ansiktet — därför att jag besjålas af några antipatriotiska tänkesätt. Jag för min del inser fullt och klart betydelsen af nationaliteternas bestånd och erkänner obetingadt nationaliteternas rätt. Jag tror, att hvarje nation behöfver lefva sitt eget själfständiga lif, okränkt af andra; och om jag tillhörde ett stort folk, så skulle jag vara den förste att ställa mig i ledet bland dem, som inom det folket kämpade emot den eröfrings- och rustningspolitik, som de stora makterna företråda. Men just ur denna synpunkt kan jag icke heller ställa mig gynnsam mot de svenska försvarssträfvandena, för så vidt som de till dels rikta sig mot svagare grannstater.

Ser man sig omkring i Europa, så finner man, att hela *Europa bokstafligen suckar under militarismen*. I hvarenda stat är det en särskild fråga, som alltid är brännande: frågan budgeten — militarismen. I Tyskland, i Frankrike, hos stormakterna likaväl som hos de mindre staterna, öfverallt är militarismen den mara, som rider hela samtiden, åtminstone när det gäller Europas folk. Man trodde förr i världen, att, när folken hade särskildt syndat, Gud hemsökte dem med särskilda gissel, såsom pest och hungersnöd. Nu hafva vi ett bestående gissel för hela Europa, och det gisslet — eller kanske de äro två, ty dryckenskapen bör nog räknas som ett — heter militarismen. Af dessa träffas vi alla.

Militarismen har, hvar helst den framträder, utvecklat sig till *den farligaste fienden till hela kulturen*. Jag behöfver icke peka på de stora militärstaterna, där snart sagdt hvarje folklig frihetstanke kväfves af militär, där ej ett möte kan hållas, utan att poliser och gendarmer stå färdiga att upplösa detsamma; jag behöfver blott visa på vårt eget lilla land, där vi sett, hurusom militarismen slagit ytt-randefriheten i bojor, och hurusom militarismen står såsom en makt, som är oförenlig med den folkliga friheten.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Jag ställer mig principiellt i opposition mot det nuvarande försvaret äfven ur den synpunkten, att det är *ett direkt kampmedel mot arbetareklassen*. Jag föreställer mig, att här blir det protester. Men herrarne kunna gärna protestera mot detta påstående; jag vidhåller, att militarismen, försvaret, har utvecklat sig så, att det fått till sin hufvuduppgift icke att försvara landet mot yttre fiender, utan att vara ett öfverklassens kampmedel mot arbetarna. Har man förut tviflat härpå, så böra de händelser, som stått i samband med sommarens stora strid, hafva visat, att militären i främsta rummet användes som ett vapen mot de så kallade »inre fienderna».

Jag vill dock genast tillägga, herr talman, att detta för mig icke är det hufvudsakliga skälet för mitt principiella motstånd mot försvarsväsendet, sådant det nu är beskaffadt; utan det främsta och mest vägande skälet härför är, att, sedan jag år efter år alltmera sökt sätta mig in i dessa saker — ty de hafva intresserat mig — mitt enkla förstånd icke har kunnat befria mig ifrån den öfvertygelsen, att, när man försöker att invagga oss svenskar, en liten nation på fem millioner människor, i den föreställningen, att vi med vårt försvar skulle kunna hålla stånd mot en stormakt, som är tjugu à trettio gånger starkare än vi, detta är ett försök att förmå oss att bygga på ett själfbedrägeri, som jag för min del icke under några omständigheter kan omfatta.

Jag är patriot, vågar jag säga, för så vidt man därmed menar att man vill vara med om att försöka föra sitt folk framåt, att göra det verkligt starkare och att öppna nya möjligheter för hela folket att bättre lefva och trivas. Så långt är jag patriot; och jag tror, att, när historien en gång skrifver sin dom, och det med större oväld än hvad samtiden gör, den skall erkänna, att det parti jag tillhör ledts af verkligt patriotiska sträfanden. Men jag har alldeles klart för mig, att bara den föreställningen, att vi skulle kunna försvara oss mot en stormakt, af militarismen exploateras så, att den utarmar oss. Den föreställningen bör därför ryckas bort; ty jag tror icke, att det är lyckligt, att ett litet folk hängifver sig åt ett sådant själfbedrägeri.

Jag vill i stället framställa den tanken, att vårt folk måste se till, att det inriktar sina sträfanden på en *obrottslig freds- och neutralitetspolitik*. Härpå svara herrarne nere på statsrådsbänken: hvad våga traktater och papper, när ofärd är nära! Däremot ber emellertid jag att från andra sidan få genmäla: I vägen icke, herrar militärer, säga här i kammaren, att vårt land kan hålla stånd mot en trediodubbelt starkare fiende; men I försöken att invagga oss i den före-

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

ställningen, att vårt land kan åstadkomma åtminstone så mycket, att vi kunna hålla fienden borta, till dess en annan stormakt kommer och hjälper oss. Jag tror, att de som bygga på den förhoppningen, att någon stormakt skall komma och hjälpa oss, då fara är å bane, de bygga på lösare sand än hvad vi göra, som tro, att vi bäst trygga framtiden genom en obrottslig freds- och neutralitetspolitik.

Denna ståndpunkt, som visserligen blott är min personliga, tror jag dock omfattas äfven af stora lager inom det parti som jag tillhör, och den har fått sitt uttryck i vårt program, som går ut på att, med all möjlig hänsyn naturligtvis till kontinuiteten i afvecklingen, försöka att så långt som möjligt *successivt nedbringa militärbördorna* och dymedelst närma oss det mål, som för hvarje förnuftig människa bör stå såsom slutmålet, nämligen *afrustningen*.

Mot denna bakgrund ber jag, att herrarne skola se det arbete, som jag för min del varit med om att utföra här i Riksdagen, men rörande hvilket jag först i dag haft tillfälle att gifva något till känna.

Hvad nu den förevarande motionen angår, så tror jag, att den är riktig, så till vida som den afser att nedbringa militärbördan; och det innebär, så vidt jag ser, ingen fara att bifalla den. Därför har jag också varit med om att biträda densamma.

Emellertid skall jag, herr talman, be att få säga ännu några ord, särskildt efter herr Carl Perssons anförande.

Återigen stöta vi här på den från i fjol upprepade företeelsen, att, så snart som det gäller att bedriva en verklig sparsamhetspolitik här i landet, vi hafva storbondeklassen emot oss.

Bedraga icke tecknen, så stå vi inför ett nytt eller, rättare sagdt, vid slutet af ett visst skede i vårt lands historia. Nästa år träda de nya rösträttsbestämmelserna i kraft; det är många platser här i kammarerna, som då komma att upptagas af andra. Vi hafva mycket, som tyder på det. År 1911 inträder också den fulla tillämpningen af 1901 års härordning. I dag hafva vi, då vi remitterade ett förslag till ny tulltaxa, haft en annan påminnelse om den gamla politikens, som jag skulle vilja kalla *Förstakammar- och storbondepolitikens skede*.

Det skadar inte, att man kastar en blick tillbaka på denna politik, särskildt i samband med den nu föreliggande frågan, för att se hvad den politiken varit för landet.

Den inleddes 1888 med en af de mest oformliga konstitutionella egendomligheter, som väl någonsin ett land haft att uppvisa, då på grund af en 10-årig gammal kommunalskatterestantie på 11 kronor 58 öre man kasserade 22 lagligen valda frihandelsvänliga riksdagsmän och ådömde landet 22 protektionister i stället. »Ångköks-Olles» obetalda debetsedel inledde denna politiska æra; och det parti, som satt sin färg på densamma, är det så kallade nya landtmannapartiet, d. v. s. *Förstakammar-landtmannapartiet*.

För att visa, huru våra statsfinanser leddes före den tiden, då tullpolitiken och Förstakammar-storbondepolitiken började, skall jag be få anföra några siffror, hvilka högerns resenärer gärna kunna

taga med sig som reskost, då de härnäst ge sig ut på sina agitations-turnéer i syfte att åt sig eröfra landstingen. Budgeten uppgick år 1870 till 44,207,000 kronor; däraf offrades på försvaret 14,739,200 kronor. År 1880 hade budgeten stigit till 74,995,000 kronor, hvaraf försvarsbudgeten upptog 23,835,000 kronor. År 1890, då vi stå vid den begynnande storbonde- och Förstakammarpolitiken, är budgeten ännu nere vid 94,950,000 kronor, af hvilka försvaret drog 30,005,300 kronor. År 1892 började storbondepolitiken på allvar; och år 1895 beseglades Förstakammar-landtmannapartiets politiks seger en januarikväll på gamla hotell Fenix genom mycket egendomliga manipulationer: man slog ihop gamla och nya landtmannapartiet; och därmed var Förstakammarpartiets seger bekräftad.

År 1895, samma år som man slagit fast den gamla sparsamhetsbondens nederlag under tull- och slösare-bonden, samma år gick vår budget öfver 100-miljonersgränsen, och därefter började den miljon-dans, hvilken fortsatts till den dag, som i dag är, och hvilken herrarne nu tyckas ämna ytterligare fortsätta.

År 1895 passerades som sagdt 100-miljonersgränsen. 1900 hade budgeten stigit till 145,681,000 kronor, och nu 1910, föreslår Kungl. Maj:t en statsreglering på 229,411,000 kronor. Dessa siffror kunna herrarne gärna taga med och meddela folket ute i bygderna, när ni nästa gång ge er ut att agitera för högern. Såvidt jag förstår, innebära dessa siffror ingenting annat än det, att man ledt in landet i ett fruktansvärdt slöseri, att under dessa 20 år, då Förstakammar-bonden — jag borde kanske säga Förstakammar-storbonden — satt sin prägel på vårt politiska lif, man drifvit in vårt land i ett vansinnigt slöseri, att vår budget blifvit flerdubblad och vår militärbudget under denna styrelse vuxit från 30 millioner till i rundt tal 80 millioner i år; och dock veta vi alla, att i år hvilat blott militarismen på hanen för att till nästa år komma med så mycket större kraf.

Herrarne tala så ofta om, att det är 1901 års beslut, som skall följas. Tillåt mig då se efter, huru i 1901 års härordningsproposition beräkningarna stodo — och märk, att de voro uppgjorda med tanke på *ettårig öfningstid*. Hvad beräknades då, att vår försvarsbudget skulle gå till, sedan man genomfört denna härordning? Jo, det beräknades, att den skulle vara uppe i 45,338,000 kronor för hären och 13,889,004 kronor för flottan. I detta ögonblick äro vi — utan att ha den ett-åriga öfningstiden — tack vare den »sparsamhetspolitik», som vissa storbönder i denna kammare tillsammans med Första kammaren bedrifvit, i ordinarie anslag uppe, i stället för på 45 millioner för hären, på 49,984,343 kronor för densamma, d. v. s. i det närmaste 50 miljoner, och för flottan ha vi fått, i stället för 13 miljoner, anslag på 19 miljoner. Och ändå fortsätta Ni att tala om att i 1901 års härordning ingår det och det, och att man icke öfverskridit hvad som då beviljades, utan är bunden af besluten 1901!

Under denna tid har så godt som allt annat, alla reformer i landet, fått stå tillbaka. Herrarne erinra sig med all säkerhet Konungens

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

diktamen den 12 oktober 1888 till statsrådsprotokollet. När han talade om, hvad de nya tullmiljonerna skulle användas till, förklarade han, att för dessa framför allt skulle beredas stadigvarande förmåner för de klasser i samhället, som utan att komma i åtnjutande af det nya skattesystemets fördelar finge bära alla dess olägenheter, och särskildt nämnde Hans Majestät, att man skulle tänka på *arbetarförsäkringsfrågan*.

Nu ha i det närmaste 25 år gått sedan den tiden, men hvad ha herrarne gjort för arbetarne under dessa år? Hvad ha ni gjort för de klasser, som skulle beredas stadigvarande förmåner? Jo, ni ha genomfört en liten olycksfallsförsäkringslag för arbetarne, så bedröfligt ömklig, att till och med herr civilministern har fått erkänna, att den tarfvar revision. Det är det enda. Hvad ha vi fått i den stora arbetareförsäkringsfrågan? Två stora kommittébetänkanden och därtill flera af Första kammaren och dess bundsförvandter här ihjälslagna förslag, som legat framme i det ämnet. Här har således icke blifvit något gjordt af verklig betydelse, utan blott småsaker. Medan tullmiljonerna ha rullat och medan Ni hittat på försvaret som detta omättligen gap, i hvilket Ni kastat tullmiljonernarnas öfverskott och bundit fast dem för framtiden, har icke gjorts något att tala om för arbetarklassen, och jag vågar säga litet nog för småbondeklassen. Sådan är den politik herrarne fört under dessa år. Jag tror för min del, att det skulle vara synnerligen lyckligt, om de män i denna kammare, som företråda det ekonomiska system jag nu tilllätit mig peka på, gjorde bot och bättring och tänkte på, att äfven andra skola lefva och trifvas här i landet än storbönder och Förstakammarherrar.

Hvad har det blifvit af storbondepartiets koryféer från sammanslagningens dar och från den tid, då de genomförde det nya systemet? Jag vill icke svara annat än detta: somliga ha slutat som domänintendenter, någon sitter i Första kammaren och somliga äro kvar i denna kammare, och om dem har jag intet att yttra. Men hvart har den gamla beprisade sparsamheten, som förfäktades af Carl Ifvarsson och de andra gamla bönderna, som vi se upp till och beundra och hvilkas namn ännu stå omgifna af glans i vår historia, hvart har den tagit vägen? Föra storbönderna här i kammaren eller öfver hufvud i vårt politiska lif, föra de sparsamhetens talan? Ja, när det gäller att gnaga på lönen för en fattig vaktmästare, då kan det hända, att de äro framme, och då det gäller anslag till att främja landets utveckling och att lämna stöd åt näringarna och bereda framtidsmöjligheter och förhoppningar, då står kanhända en annan af dessa gamla landtmannahöfdingar och för sparsamhetens talan. Men då det gäller militärmiljonerna, då äro antingen deras stämmor tysta eller ock stå de på deras sida, som arbeta för att kasta alltjämt nya miljoner ned i det stora gapet. Hvar är bondens gamla *kamp mot byråkratien*, som en gång lyste upp debatterna i Andra kammaren, och hvar äro de raka ryggar? Icke ha vi dem hos storbonde- och Förstakammarpartiet här i kammaren. Det är några snart fågelfria socialdemo-

krater och några småbönder i Andra kammaren, som få föra kampen mot milltarismen och byråkratien, utan något afsevärdt understöd.

Det går det ryktet, att folket i landet håller på att söka sig nya gudar i stället för de gamla, och det skulle icke förvåna mig, om det ryktet talar sannt. Snart nog, då folket börjar komma under fund med sanningslösheten i mycket af hvad som predikas ute på valmötena om det parti, som framför allt med all makt beljuges, skall folket, tror jag, finna, att de gamla brunnarna ha intet vatten att gifva, utan att det måste söka sig nya brunnar.

Jag ber, herr talman, efter denna vidräkning, som framkommit på grund af de erfarenheter jag vunnit under de år jag följt svensk politik, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Nilsson* i Malmö, *Johansson* i Stockholm, *Persson* i Stockholm, *Rissén*, *Åberg*, *Lindqvist*, *Blomberg*, *Lindley*, *Söderberg* i Stockholm, *Svensson* i Nyköping, *Kropp*, *Christiernson*, *Lindblad*, *Kristensson*, *Leksell*, *Rundgren*, *Berg* i Munkfors, *Larsson* i Västerås, *Carlsson* i Malmberget, *Hasselquist*, *Borg*, *Linders* och *Tengdahl*.

Herr Jonsson i Hökhult: Herr talman, mina herrar! Då jag har undertecknat denna motion, skall jag be att få klargöra, hvilka skäl som föranlett mig att göra det.

På grund af de stora händelser, som inträffade förlidet år, den stora lockouten och den stora strejken, hvilka öfvergingo hela vårt land och voro ganska långvariga och inverkade förlamande på hela vårt samhällslif, märkes ju redan en ganska stor brist i vår statskassa. Äfven genom minskningen af det produktiva arbetet var det en kännbar förlust, som drabbade, man kan säga, landet i dess helhet. (I det föredrag, som disponenten Ljungberg en af de senaste dagarne har hållit, uttalar han, att tre månaders arbetsinställelse skulle medfört för landet en förlust på 350 miljoner kronor — en ganska afsevärd summa. Om man nu tänker blott på själfva storstrejken, skulle under den tid af omkring fem veckor, som den varade — på sina ställen höll den ju i sig mycket längre — densamma för vårt land medfört en förlust af minst 120 miljoner kronor). Under sådana förhållanden kom den tanken fram: hvad skola vi göra för att i någon mån ersätta den brist, som har uppkommit i statskassan, och huru skola vi tillföra landets industri och det produktiva arbetet mera arbetskraft? Då låg det nära till hands, att man kunde tänka sig att göra en inskränkning i våra repetitionsöfningar för de värnpliktige. Därigenom skulle först och främst statsverket besparas en utgift, uppgående till, såsom vi anfört i vår motion, 1,200,000 à 1,300,000 kronor, men därigenom skulle ock skänkas åt det produktiva arbetet en arbetskraft af mycket stort värde. Detta var det egentliga skälet, hvarför jag undertecknade denna motion.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

Nu ha vi klandrats därför att vi icke i vår motion ha tagit specialvapnen med. Om så skett, säges det, skulle man möjligtvis ha tänkt på vårt förslag och kanske gått med därpå. Orsaken, hvarför vi icke tagit specialvapnen med, var den, att det alltid framhållits, att specialvapnen behöfva en särskild utbildning och att det fordras, att de äro särdeles väl skickade för sitt värf, och därför inbegrepo vi dem icke i vårt förslag af hänsyn till att vårt försvar icke skulle lida något afbräck. Sålunda fick motionen den innebörd den hade, då den framlades till Riksdagens pröfning och bedömande. Statsutskottet har emellertid afstyrkt motionen och därför anfört som motiv bland annat: »Ett bifall till det i herr Johanssons omförmälda motion framställda förslag om minskad öfningstid för infanteriet under år 1911 skulle enligt utskottets förmenande komma att rubba hela den af Riksdagen beslutade planen för öfvergången till den nya härordningen.» Hvad beträffar det skälet, kan jag icke finna, att det verkligen håller streck. Ett bifall till motionen skulle väl icke rubba den fastställda planen för den nya härordningens genomförande det allra ringaste, ty vi ha endast begärt, att repetitionsöfningarna skulle minskas med 15 dagar, men alla tre åldersklasserna skulle inkallas. »Beträffande detta förslag har utskottet velat tillägga», säger utskottet vidare, »att en minskning i öfningstiden år 1911 synes så mycket mindre böra ifrågakomma, som just det året tre årsklasser värnpliktiga skola, enligt värnpliktslagen, för första gången samtidigt vara i tjänstgöring under repetitionsöfningarna.» Jag kan icke heller finna, att det kan vara något verkligt skäl för afslag, att det är första gången, som alla tre årsklasserna äro inkallade till tjänstgöring, då de i alla fall skola inkallas. Skillnaden är blott den, att öfningstiden blir 15 dagar kortare. Jag vill understryka, hvad min bäckkamrat uttalat, när han hade ordet. Jag anser visserligen för min del, att det är riktigt och nödvändigt, att vi ha en armé, som är väl öfvad, väl rustad och väl skickad att försvara vårt fosterland, men det är också lika nödvändigt att se till, att vi ha tillräckliga medel, så att vi i farans stund kunna underhålla denna armé, ifall omständigheterna skulle fordra, att vi måste söka hålla våra märkliga grannar stängna. Jag tror, att det ena är lika nödvändigt som det andra.

Jag skall nu icke upptaga kammarens tid längre, utan med de få ord jag yttrat ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr *Bengtsson* i Häradsköp instämde häruti.

Herr *Johansson* i Jönköping: Herr talman! Blott ett par ord. Jag måste säga, att jag väntat att af herr Persson i Stallerhult få höra mera vägande skäl emot såväl vår motion som herr Nilsons förslag, än hvad han anförde. Såvidt jag kunde uppfatta, anförde han icke något annat skäl än det, att vissa olikheter skulle

uppkomma i antalet öfningsdagar mellan värnpliktige af samma åldersklass eller mellan värnpliktige af olika åldersklasser. Men jag vill fråga: Kan verkligen den invändningen här tillmätas någon nämnvärd betydelse? Under hela öfvergångstiden för den nya härordningen förekomma oupphörligt olikheter i detta afseende. Den ena åldersklassen får *ett* antal öfningsdagar, den andra *ett annat*. Om nu äfven ett förslag, sådant som vårt eller herr Nilsons, skulle medföra några sådana olikheter, så kan det förhållandet väl omöjligen tillmätas någon afgörande betydelse.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Jag ber vidare att få understryka hvad en min medmotionär nyss yttrade, eller att vi ha icke tagit med specialvapnen i vårt förslag, utan nöjt oss med att föreslå inskränkning för infanteriet, just af det skälet, att det så många gånger sagts, att specialvapnen behöfva längre öfningstid än infanteriet, så att till och med deras längre öfningstid, relativt taget, måste anses kortare med afseende på sitt ändamål än öfningstiden för infanteriet. Då vi undveko att taga med specialvapnen, väntade vi, att vi just fördenskull skulle röna ett mindre motstånd, än om vi tagit med äfven specialvapnen.

Slutligen ett par ord med anledning af herr Rydéns yttrande. Det är kanske icke otänkbart, att detta yttrande, om hvilket jag i öfrigt icke har någon anledning att nu yttra mig, skulle kunna på en och annan af kammarens ledamöter ha den verkan, att han efter att hafva hört detsamma ställer sig mera betänksam än förut gentemot de här föreliggande förslagen. Jag ber då att få framhålla för de kammarledamöter, som öfver hufvud taget sympatisera med tanken på sparsamhet i denna punkt, att man mycket väl kan rösta för bifall till de föreliggande förslagen utan att taga hänsyn till herr Rydéns synpunkter, om hvilka jag som sagdt icke har någon anledning att yttra mig. Jag ber särskildt få betona, att vi motionärer icke hafva berört de speciella frågor, som herr Rydén här fört fram. Dessa ha sålunda icke — såsom ock framgår af motionen och våra yttranden — varit bestämmande för oss och behöfva icke heller vara det för någon enda af dem, som här i kammaren vilja stödja de sparsamhetsyrkanden, hvilka nu föreligga.

Herr talman! Jag har för närvarande intet vidare att anföra i ärendet.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar. Ja, det är ju gifvet, att då man kan spara, så bör man också göra det; därom äro vi nog alla ense. Men det kan hända, att, när det är fråga om att öfva sparsamhet med pengar, man i själfva verket med hänsyn till den valuta, man kunnat få för de sålunda besparade pengarna men nu går miste om, begår ett stort slöseri. Jag tror därför, att det vid behandlingen af denna fråga är

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

af synnerligen stor vikt, att man går litet närmare in på frågans innebörd just med hänsyn till de militära förhållandena.

Hvad nu först de anslagskraf angå, som blifvit af regeringen framställda, så vill jag framhålla, hvad jag redan förut sagt, nämligen att de ledande linierna naturligen varit 1901 års härorganisation, och den nuvarande regeringen har i likhet med sina föregångare hållit denna princip i helgd. Jag kan försäkra herrarna, icke minst med hänsyn till, att ett annat förfarande i viss mån skulle inneburit ett misstroende mot Riksdagens eget beslut, att hvad som hufvudsakligen legat till grund och varit bestämmande för anslagsyrkandet, det har just varit de beslut, som Riksdagen fattat under åren 1901—1907. De anslag, som därutöfver krävas, äro — det vågar jag påstå — mycket obetydliga. Såvidt jag förstår, ha de också varit nödvändiga, och hvad åtminstone de flesta af dem beträffar, så ha de äfven blifvit erkända såsom nödvändiga af Riksdagen. Under de senare åren har det ännu mera än förut, så att säga, varit en tvingande lag för regeringen att följa dessa linier i fråga om anslagsyrkande, ty såsom vi ju veta, är utredningen om landets ekonomiska bärkraft öfverlämnad åt en kommitté, och innan denna lämnat sitt utlåtande, har man i detta afseende ingen fast grund att stå på. Jag tror sålunda, att det är af rätt stor vikt, att man icke slår in på några nya och kanske ganska betydelsefulla vägar, innan man fått reda på hvad landet förmår, och jag behöfver väl knappt säga, att kommer det ett autentiskt besked i det afseendet, så lider det väl icke något tvifvel om, att vi komma att hålla oss inom de då angifna gränserna. Det är min mening.

De motioner, som nu föreligga, gå ju båda ut på en reduktion af repetitionsöfningarna år 1911. Den ena motionen äsyftar att reducera antalet man, som skola inkallas till repetitionsöfningarna, nämligen i så måtto, att man skulle ha endast två klasser inne vid infanteriet, medan det enligt det af Kungl. Maj:t och Riksdagen antagna förslaget i värnpliktslagen skulle vara tre klasser. — Den andra motionen går ut på, att man skall begränsa öfningstiden genom att reducera den från 30 till 15 dagar. Jag vill då säga, att ifrån militärt håll enstämmigt framhållits, att repetitionsöfningarna äro af en synnerligen stor betydelse. Man kan säga, att de nästan representera en mobilisering i smått, enär till dessa öfningar inkallas icke endast en, utan tre klasser, som skola beväpnas och utrustas. Meningen med repetitionsöfningarna är, att man dels såvidt möjligt skall bedriva själfva öfningarna fältmässigt, och dels att man skall söka få upp truppförbanden till sådan styrka, att denna fordran på fältmässighet blir tillgodosedd. Om vi nu sålunda se på innebörden af den första motionen, så skulle den vara, att truppförbanden vid infanteriet, teoretiskt sedt åtminstone, skulle komma att bli endast två tredjedelar af hvad de skulle bli, om tre årsklasser inkallades. Men redan under innevarande år, då man endast hade två årsklasser inne, hörde man en allmän klagan däröfver, att truppförbanden

voro så små, att man icke kunde med dem anordna öfningar, som fingo något slags fältmässig prägel. — Herrarna förstå nog, att det är en ganska stor skillnad mellan att föra exempelvis ett kompani på 100 man eller ett, som består af inemot 200 man, ungefär den styrka ett kompani skall hafva under fältförhållanden. Ett fältstarkt kompani intager större utrymme i stridslinien, djupet är större, orderföring, kommando, signaler, allting sådant måste skötas på ett helt annat sätt; med ett ord: truppförbanden äro mera tungrodda, ju större de äro. Detta gäller i högre grad allteftersom man går från ett lägre truppförband till ett högre, från kompaniet t. ex. och ända upp till arméfördelningen. Ur militär synpunkt sedt är det sålunda af mycket stor betydelse — och särskildt vid infanteriet — att man kan bringa upp truppförbandet till så pass stor styrka, att det i någon mån representerar det som behöfves under fältförhållanden. — Hitills har man ju ersatt den bristande tredje årsklassen med den indelta truppen. Ännu har denna icke fullständigt försvunnit, men den försvinner dock allt mer och mer, och det torde icke vara så synnerligen många, som finnas kvar år 1911. Med hänsyn till att man af ekonomiska skäl nödgats bevaka öfningsplatserna med dessas dyrbara förråd och därtill använt den indelta truppen, har denna kommit att tagas i anspråk under andra tider än de, då vapenöfningarna pågå.

Den andra motionen, den om förkortning af öfningstiden, innebär naturligtvis, att man icke kan genomgå det program, som man från militärt håll enstämmigt anser nödvändigt, därest man verkligen skall få något gagn af repetitionsöfningarna. Om herrarna t. ex. se på ett regementes program för öfningarna under repetitionsöfningarna, skola herrarna finna, att tiden är så intensivt begagnad, att man knappt har en enda timme öfrig till något annat än just att gå igenom den ena öfningen efter den andra. Hvarje öfning står i ett visst samband med en annan, så att det hela utgör ett sammanhängande helt. Förkortar man nu öfningstiden till hälften, förstår man också, att repetitionsöfningarna måste i högst väsentlig mån minskas till sitt värde. Och jag tror, att, om man frågar fackmän, många af dem skola säga, att öfningarna skulle blifva snart sagdt värdelösa. Det är ju möjligt, att detta är öfverdrift, men jag tror, att det i viss mån är sant. Sålunda kan man, tror, jag, icke med fog säga, att det icke har någon större militär betydelse. Nu är ju sant, att detta skulle gälla för endast ett år. Ja, hvem kan garantera det? Vi hörde nyss från ett håll antydvas, att det vore hög tid att plocka undan både det ena och det andra från försvaret. Ett sådant tillvägagående skulle man kunna slå in på genom den vägen.

Men det är dessutom principiella skäl, som ännu mera än de rent militärtekniska göra, att jag i egenskap af fackman måste uttala mina stora betänkligheter mot de ifrågasatta åtgärderna. Jag nämnde förut, att man med synnerligt stor pietet hållit sig till 1901 års härorganisation. Den har varit den stora riktlinjen. Här är det nu fråga om att rubba den i ett afseende, som ju är synnerligen viktigt, ty det

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

är fråga om att rubba dess bestämmelser om tjänstgöringstidens längd, hvilka man nästan kan säga vara hörnstenen i densamma. Hvertill skulle detta föranleda? Jo, såvidt jag kan förstå, detta skulle, äfven om det endast skedde för ett år denna gång — men kanske ett annat år under en följande period —, under alla förhållanden föranleda planlöshet, och detta just i våra dagar, då man icke minst från Riksdagens sida beträffande försvaret — och detta med rätta — framhåller behovet af planmässighet och stadga. Kan man icke gå planmässigt till väga, så — låt vara att det blefve en besparing för tillfället — tror jag mig bestämdt kunna säga, att det blefve allt annat än en besparing i längden, då icke allt kan utvecklas planmässigt och vinna stadga. Dessutom synes det mig, som om en sådan åtgärd skulle vara ägnad att gifva en rätt skadlig uppfattning rörande betydelsen af vårt försvar. Redan nu finner man af framställningar, som i massa komma till Kungl. Maj:t, att man anser, att försvaret är det icke så noga med. Man får de mest egendomliga framställningar om befrielse från värnplikt, och det är väl en synnerligen farlig uppfattning, om man kommer in på den bogen. Här man den uppfattningen, att intet försvar behöfves, ja, då förstår jag denna ståndpunkt, men om man är öfvertygad om försvarets nödvändighet och berättigande, tror jag, att man verkligen får taga frågan på allvar och försöka få försvaret därhän, att det såvidt möjligt fyller sin uppgift.

Här har i kammaren den frågan blifvit framställd: hvad tjänar det till för ett litet folk som vårt att försöka försvara sig? Vi skulle icke kunna det. Ja, därom har man tvistat i många år, och äfven jag har funderat ganska grundligt på saken och, som jag tror, tagit med i beräkningen, såvidt möjligt åtminstone, alla viktiga faktorer, men jag för min del kan icke komma ifrån den öfvertygelsen, att vi hafva stora förutsättningar för att kunna reda oss. Åtminstone hafva vi större förutsättningar än Europas öfriga små länder, exempelvis Danmark, Holland, Belgien. Men icke hos något af dem har man sett det sättas i fråga, åtminstone från de ledande och ansvariga männen där, att man skulle slopa sitt försvar. Herrarna må icke tro, att vi militärer hafva den uppfattningen, att det går att bygga upp försvaret på folkets ruin! Nej, visst icke, allra minst nu. Armén är ju *ett* med folket, det är folket själf i en viss ålder, hvaraf armén består, och den är sålunda bokstafligen ett med folket. Därför framgår naturligtvis klart och tydligt, att folkets kraft är arméns eller försvarets kraft. Man kan icke tänka sig något annat, och därför kan det såsom nämnt icke från militärt håll sättas i fråga, att man skulle vilja bygga upp försvaret på folkets tillbakagång. Men vi militärer måste hafva den uppfattningen, att, så länge som vi hafva ett försvar, detta i likhet med öfriga institutioner inom samhällskroppen måste kunna göra anspråk på att vara en lem i densamma, som har sin plats, sin ständiga näring och blir försatt i sådana möjligheter, att den verkligen kan utvecklas harmoniskt och i jämbredd

med samhället i öfrigt. Ställer man emellertid så till, att denna del af samhällskroppen borttvinar, då blir det icke nog med detta, utan tro icke herrarna, att hela samhällskroppen lider men af den saken? Det skulle för oss militärer, då man hör dessa många röster om för stora fordringar, vare sig med hänsyn till ekonomiska uppoffringar eller med hänsyn till ansträngningar under öfningar m. m., vara det allra bekvämaste att låta udda vara jämt, låta det gå till i viss mån på samma sätt, på hvilket det, efter hvad jag hört, gick till i gamla dagar, nämligen så, att man under öfningarna lade sig bakom en kulle någonstades för att gömma sig för tjänstgörande majoren och låta tiden gå. Men det må sägas till svenska krigsmaktens befäls beröm, att det tager sin sak synnerligen allvarligt. De hafva icke lyssnat till dessa många röster, som ljudit inom och utom och sökt förleda dem till att gå så där mera lättvindigt till väga, utan de hafva, såvidt jag förstår, öfverallt haft en liflig känsla af det stora ansvar, som försvaret och vi med detta hafva. För dem och för oss måste stå klart, att, om vi vilja bevara freden, vi måste rusta oss för kriget, och det på fullaste allvar. Det hjälper icke, att man här tycker, att kriget är både kostbart och en ohygglig företeelse, och det hjälper icke att tro, att kriget icke kommer. Nej, hvad vi än tro, och hvad vi än föreställa oss här uppe i Sveriges rike, komma väl dock världshändelserna och krigets lagar i alla fall att gå sin gilla gång oberoende af oss, och det gäller för oss att som män se sanningen och allvaret i ögonen och rätta oss därefter. Såvidt jag kan förstå, hafva vi intet annat att göra.

En mycket egendomlig uppfattning beträffande försvaret gör sig äfven gällande här och där inom landet. Så t. ex. får man höra en sådan uppfattning uttalas, att försvaret eller krigsmakten är till för att framkalla krig. Ingenting kan väl vara orimligare. Af samma skäl skulle man kunna säga, att brandkåren är till för att framkalla eldsvådor eller polismakten för att framkalla oordningar. Vi måste bereda oss att kunna möta sådana eventualiteter, men vi äro icke till för att framkalla dem, utan just därför, att man vill försöka förekomma dem. Vårt försvars stora uppgift är att bevara freden, värna om den och, om så en gång skulle ske och behöfvas, med lif och blod insätta hela sin tillvaro för att kunna återförvärfva den.

Ja, mina herrar, det är dessa synpunkter, som jag har velat framhålla för att herrarna skola välvilligt bedöma försvarsfrågan i allmänhet, och särskildt den nu föreliggande frågan.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! I flera hänseenden skulle jag kunna göra till mina egna de ord, hvilka herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet här uttalat, men om jag det också skulle göra, så känner jag mig i allt fall icke öfvertygad om, att den inskränkning med afseende på repetitionsöfningarnas fullgörande af 1908 års årsklass, hvarom jag tillåtit

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

mig framlägga förslag, skulle hafva så stor betydelse med afseende på den fältmässiga utbildningen, som herr statsrådet synes vilja göra gällande. Det är visserligen sant, att genom ett bifall till mitt förslag truppmassorna komme att blifva mindre, men såvidt jag uppfattade herr statsrådets anförande rätt, var detta det hufvudsakliga och mest vägande skälet, som däremot kunde anföras.

Då jag begärde ordet, gjorde jag det närmast med anledning af det anförande, som den ärade ledamot af kammaren hade, hvilken förde utskottets talan här. Jag tillåter mig med afseende på detta anförande erinra därom, att värnpliktslagen beträffande öfningstiden delar de värnpliktige i tre stora grupper. Den första gruppen är den, som har 240 dagar, en annan grupp, nämligen flottan, har 300 dagar, och därefter kommer en tredje grupp, som har ett helt år eller 365 dagar och som utgöres af kavalleriet, fältartilleriet och fältingenjörstrupperna, om jag minnes rätt. Därjämte förhåller det sig så, att det är stadgadt, att de värnpliktige, som få fullgöra sin värnplikt med trupperna å Gottland, öfvas i ett streck. Nåväl, nu sade den ärade talaren, att om förslaget gått ut på, att allesamman eventuellt skulle erhålla en lindring af den innebörd jag här ifrågasatt, nämligen 30 dagar för 1908 års årsklass, så hade man kunnat reflektera öfver saken. Jag vill då säga, att af gottlandstrupperna de värnpliktige, som inskrefvos år 1908 för att fullgöra sin värnplikt år 1909 och fingo fullgöra den i ett streck, allaredan hafva fullgjort värnplikten, hvarför det förslag, som jag framlagt, icke kan ha afseende på dem. Jag har framhållit och vill ytterligare understryka, att jag anser det riktigt att icke tänka på andra än värnpliktige af 1908 års årsklass; och med afseende på trupperna på Gottland kan det sålunda aldrig komma i fråga. Hvad specialvapnen, kavalleriet, artilleriet och ingenjörstrupperna, angår, hafva de, som inskrifvits 1908, allaredan fullgjort 281 dagars rekrytmöte och därefter hafva de att fullgöra repetitionsöfningar i 2 år med 42 dagar hvarterdera året. Skillnaden i öfningstid är af Riksdagen förut fastslagen, så att det under alla förhållanden blir en skillnad. Men erfarenheten har, åtminstone i min hembygd, visat, att det ingalunda är svårt att erhålla värnpliktige för vare sig kavalleriet eller fältartilleriet, och detta beror på, att de värnpliktiga hafva den uppfattningen, att det är förmånligt att fullgöra värnplikten med två repetitionsöfningar i stället för tre.

Jag kunde dessutom inte finna annat, än att den ärade talaren resonerade på det sätt, att mitt förslag gifvetvis skulle sammanfalla med den motion, som väckts inom kammaren af herr Johansson i Jönköping m. fl. och som går ut på, att repetitionsöfningarna skulle förkortas till 15 dagar. Detta är ingalunda händelsen. Jag ber att få ytterligare erinra om, att mitt yrkande går ut öfver endast en årsklass, nämligen 1908 års, och ytterligare stryka under, att, om icke denna årsklass vore den första, som skulle

ryckt upp till 240 dagar, utan det funnits en tidigare årsklass, som fullgjort 240 dagars öfning, det aldrig skulle fallit mig in att framställa detta mitt yrkande. Det är, såsom jag förut sagt, endast såsom en öfvergångsform jag trott mig kunna framställa detta yrkande.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Gentemot den ärade talaren på Malmöbänken. hvilkens anförande jag i öfrigt icke vill inlåta mig på, vill jag säga, att jag anser, att obrottslig fredspolitik ingalunda står i strid med ett rätt tillvaratagande af förswarets intressen. Jag tillåter mig säga såsom min bestämda och allvarliga mening, att om man försummar att tillgodose förswarets intressen, kan det hända, att man äfventyrar freden.

Herr Jansson i Djursätra: Med anledning af talet om att vårt försvarsväsen är synnerligen dyrt har jag känt mig manad att i all enkelhet säga några ord. Se vi på de stora kostnader vårt försvarsväsen drager, kan det i sanning sägas vara mycket dyrt, men se vi på utvecklingen, från äldre bakgrund betraktad, är det icke mycket att undra på, att försvarsväsendet nu är dyrt och att de, som icke hafva någon erfarenhet om, huru det kändes i äldre tider, tycka, att så är fallet. Gå vi tillbaka och tänka på indelningsverket, som är den egentliga grunden till vårt försvarsväsens senare historia, finna vi, att skyldigheten att försvara fosterlandet egentligen hvilade på innehafvarne af en del af Sveriges jord. Jag säger endast *en del*. Det fanns nämligen en hel del privilegierad egendom, som icke var betungad af vare sig rot- eller rusthåll, och det fanns dessutom flera egendomar, som voro privilegierade äfven då det gällde grundskatter och en del andra skatter. Infanteriet och nästan hela kavalleriet underhöllos af Sveriges skattebönder, och aflöningen till befälet utgick hufvudsakligen af jordbruksboställen. De kontanta utgifterna för försvarsväsendet voro därför synnerligen obetydliga, och det är då icke att undra på, att, när det gällde att i riksbudgeten se efter kostnaden för detsamma, siffrorna icke sprungit upp till något synnerligen högt belopp. Vi kunde emellertid icke nöja oss med ett sådant försvarsväsen, därest meningen var, att vi på allvar skulle försöka att försvara oss — och på den tiden ansåg vårt folk, att vi borde söka att försvara oss. I slutet af 1800-talet blef frågan om indelningsverkets afskaffande allt mer och mer aktuell, liksom också frågan om grundskatternas afskrifning mer och mer trädde i förgrunden. Grundskatterna inneburo, såsom det hette på den tiden, en »orättvisa», och det var därför icke möjligt annat, än att såväl skatte- som försvarsväsendet måste på lämpligt sätt omläggas, så att skatten kom att träffa hela folket någorlunda i förhållande till bärkraften och så att försvarsväsendet blef både tidsenligt och rättvist. Men vi bönder hade icke blott att bära tunga af indelningsverket, våra unga söner skulle också fullgöra värnplikt. Tiden för bevärningsöfningarnas fullgörande var icke i lag tydligt bestämd, utan berodde på särskilda

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

förhållanden. Om det fanns tillgång på penningar, kunde Kungl. Maj:t, så ansågs det, förordna om en längre öfningstid. I allt fall, när det gällde att undersöka, huruvida vi med det försvarsväsen vi då ägde och med fästadt afseende på de förhållanden, som på den tiden rådde i andra länder, verkligen kunde försvara oss, kom man till den uppfattning, att vårt försvarsväsen var otillfredsställande först och främst i afseende på öfningstiden, jämförd med den, som bestods andra länders stora folkhärar. Vid mobilisering för krig skulle naturligtvis den indelta hären, stambären, i första hand uppträda mot en eventuell fiende. Det var den, som i första hand kunde falla för fiendens kulor, men hvad skulle vi sedan sätta i stället? När den *öfvade* hären fallit i krig, hade vi icke kvar annat än *oöfvade* beväringmän och rekryter, och på dem kunde vi icke lita, då de icke fått den militära utbildning, att de kunde mäta sig med andra nationers härar, de voro ju därför att anse endast som kanonmat. Vi komma slutligen till 1900-talet, och då blef det på allvar fråga om försvarsväsandets omläggning. Vid 1901 års riksdag, då den nuvarande härordningslagen genomfördes, hvilka var det då männe som röstade för densamma? Jag kan icke påstå, att dess genomförande länder oss bönder till beröm, att det således var vi, som genomdrefvo densamma. I stället gjorde vi hvad vi kunde för att motarbeta den, emedan vi hade den uppfattningen, att de bördor densamma komme att pålägga oss blefve så tunga, att vi icke skulle förmå bära dem. Vid den votering, som slutligen afgjorde frågan, segrade lagförslaget med 4 å 6 rösters öfvervikt. Största delen af minoriteten voro landtmän, och jag var en af minoriteten. Det är klart, att, när vi fått en ny värnpliktslag och den indelta stammen gått bort, annat folk måste sättas i stället, och då kostnaden härför måste gäldas med kontanta penningar, är det icke att undra öfver, att försvarsbudgeten under sådana förhållanden växt. Under den gamla tiden fingo Sveriges bönder, som förut är nämnt i natura bära bördorna, nu får hela svenska folket skatta för att fullgöra kostnaden. För öfrigt är det klart, att försvarsorganisationen, sådan den beslöts, icke genast kunde genomföras. Det måste finnas en öfvergångstid, och för hvarje serie af år som gått har utbildningen ökat och kostnaderna med dem. Detta känna vi ju alla till. Men utom det att försvarsutbildningen kräft mera penningar för hvarje period som gått, är det ock en känd sak, att alla varor betydligt stigit i pris. En vara, som i början af 1900 talet betingade ett pris af 50 kronor, kostar nu måhända 75 kronor. Detta såsom ett exempel. Är det då att undra öfver, att utgifterna för försvarsväsendet äro högre 1910 än hvad de voro 1901? Af alla förhållanden i det medborgerliga och enskilda lifvet se vi ock, att kostnaderna stigit, och stigit fortare än vi någonsin kunnat ana.

Man kan nu visserligen fråga, huruvida detta försvar motsvarar det ändamål och de förhoppningar vi ställa på detsamma och om vi hafva förmåga att bestå oss med ett så dyrt försvar. Ha vi, som jag hoppas, det, då är det väl ock förståndigt folk värdigt att se till,

att detta försvar blir så godt som möjligt. Har man däremot den uppfattningen, som talaren på Malmöbänken uttalade, att vi intet försvar böra ha, ja, då är det naturligtvis galenskaper att kasta ut miljoner på det sätt, som vi nu göra. Men han får väl ursäkta, om icke alla i denna kammare dela denna hans mening, Äfven om han och hans meningsfränder trots denna deras ställning till försvaret tro sig vara fosterlandsvänner, så får det väl icke förnekas, att vi, som angående försvaret ha en annan uppfattning än de, ock kunna vara fosterlandsvänner. Vi ha nämligen den syn på tingen, att vi äga ett land, som är värdt att försvara, en kultur, som är värd att försvara, en frihet, som är värd att försvara. Och när vi tänka på, att allt detta ha vi mottagit i arf af våra förfäder och fäder för att oförminskadt öfverlämna åt våra efterkommande, och när vi vidare tänka på, att vi i detta land äga så utsägligt mycket annat, som är af så högt värde, att det ej kan utrönas på fläskvägen eller evalveras i penningar, då tycker jag vi böra erinra oss skaldens ord: »Från fäder är det kommet, till söner skall det gå, så länge unga hjärtan ännu i Norden slå.»

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Innan jag slutar, vill jag säga, att jag undrar icke på, att herr Rydén och hans meningsfränder, som ju anse, att Sverige för dem icke är något fosterland, utan att hela jorden har lika högt värde — jag undrar icke på att de för den delen af jorden, som vi kalla Sverige, icke ha någon djup känsla. Men för oss, som ha en sådan djupare känsla just för detta land, som icke blott vilja uppoffra penningar för detta lands försvar, utan som också skulle låta våra söner offra lif och blod för detta land, om det behöfdes — för oss ställer sig saken annorlunda.

Herrarne förstå, att jag sätter så högt värde på vårt land, att jag anser, att om vi kunna försvara det, så böra vi göra allt hvad vi kunna för detta mål. Och ha vi gjort allt hvad vi kunnat och bort göra och likväl stupa på vår post, så stupa vi med ära och icke som mesar, som svenskar, hvilka äfven härutinnan ärft våra fäders uppfattning.

Här har framhållits från Malmöbänken med synnerlig skärpa — påståendet får stå för talarens egen räkning, jag vill nu icke vidlyftigt tvista med honom därom — att vi bönder särskildt här i Andra kammaren skulle utmärkt oss för slöseri. Detta har, mina herrar, på allra sista tiden blifvit ett slagord från flera håll. Det är dock egentligen endast från i fjol, som detta tal om slöseri daterar sig. Men jag vill se den af herrarne där uppe på Skånebänken i synen, som kan påstå, att under den tid, som herr Persson i Törneryd var med här i kammaren, han var en slösare. Och herrarne veta, att vi bönder alltid fylkade oss omkring honom, då han som oftast kom med sina reservationer. Men hvar hade vi de män, som icke reserverade sig mot de höga anslagen? Ja, icke leta ni upp dem på bondebänkarne — det är jag säker om.

Vidare vill jag säga, att jag icke förundrar mig öfver, att, i en

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

så stor församling som denna, riksdagsmän äfven i anslagsfrågor kunna ha en olika syn på tingen. Den ene har t. ex. uppställt som en viktig uppgift att se till att tjänstemännens löner blifva förbättrade, och att löntagarne blifva så väl tillgodosedda som möjligt. Ja, för all del, detta må ju tidtals äfven vara ett önskemål att verka för. Herrarne komma väl ock i håg, att det icke är så länge sedan vi reglerade järnvägstjänstemännens löner. En kommitté hade utarbetat förslag att ordna järnvägs-männens löner i kategorier, som stodo i lämpligt förhållande till hvarandra. Sedan detta förslag vidare hos Kungl. Maj:t och i statsutskottet undergått granskning och jämkning, framlades det för Riksdagen. När det framkom här i kammaren — hur gick det då? Visserligen var det någon af ledamöterna, som reserverat sig i statsutskottet, men jag vill minnas, att han reserverat sig blankt. Här i Andra kammaren gjordes af en ledamot på rak arm ett ändringsyrkande, som gick ut på en betydlig löneförhöjning och som icke blott blef en förhöjning, utan som dessutom förryckte de efter noggrann pröfning bestämda proportionerna. Här i kammaren gick ändringsyrkandet naturligtvis igenom, så ock i den gemensamma voteringen och medförde betydligt stora utgifter och detta icke blott för en enda gång, utan dessa utgifter skola vara permanenta. Sådana saker tala herrarne icke om, när det är fråga om beskyllning för slöseri.

Jag har härmed icke velat klandra hvad som sålunda skedde, utan endast erinra om, hur det kan gå till här i kammaren och i vår Riksdag. Det kunde vara mycket att härom säga, men jag vill icke upptaga tiden längre. Jag har endast velat plocka fram några saker, som jag tror kunna tåla vid att tänka på och såsom en protest mot de obefogade anmärkingar och anklagelser, som herr Rydén utslungade mot oss landtmän.

Herr Jönsson i Kvarnberga: Herr talman! När jag vill utveckla motionärernas å Jönköpingsbänkens åsikter i denna fråga, så är det helt naturligt, att det måste kännas något underligt att här uppträda efter det anförande, som vi nu senast fått höra. Men i likhet med hvad som är uttaladt af de ärade motionärerna tror jag, att man måste taga hänsyn till den ekonomiska lågkonjunktur, i hvilken vi för närvarande lefva, och till de högt stegrade statsutgifterna. Dessa förhållanden ha väckt oro öfver hela landet, och man har i min hemtrakt gång på gång frågat, när eller hvar detta skulle sluta. I måsten, har man sagt, vid Riksdagen tänka icke blott på nya skatter, utan också på att spara, där det är möjligt. Och vi äro nog besjälade af den uppfattning, som ligger djupt rotad hos vårt folk i stad och på landsbygd, och vi önska att så att säga aflyssna och taga kännedom om hvad som rör sig hos de djupa leden. Sedan jag sålunda framhållit anledningen till att såväl denna som ett par andra motioner framkommit, så skall jag öfvergå till att peka på några anföranden, som här blifvit hållna.

En ärad statsutskottsledamot framhöll, att om det icke hade blifvit en så olika fördelning på vapenslagen som i den nämnda motionen är föreslagen, utan ett förslag förelegat, som tagit hänsyn till hela armén, då skulle man kunnat reflektera på saken, och det hade då kunnat blifva en utjämning. Jag tackar för detta värdefulla yttrande och skall komma ihåg det, när en dag ett utskottsbetänkande kommer från femte tillfälliga utskottet, ty då blir det verkligen tillfälle att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t af detta innehåll. Skulle nu i dag Andra kammaren fatta ett beslut i öfverensstämmelse med motionen eller den reservation, som ett par herrar å Skånebänken vidfogat utlåtandet, så kan det då blifva möjligt för herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet att vidtaga hvilka förändringar som helst angående denna besparing. Jag har endast velat antyda detta.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning*

*m. m.
(Forts.)*

Sedan har framhållits af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att det ej kunnat från hans och Kungl. Maj:ts sida vidtagas några åtgärder i denna riktning, ty det skulle innebära misstro till ett Riksdagens föregående beslut. Ja, det är alldeles riktigt; det har också varit min uppfattning. Men jag skulle vilja hemställa, att, på grund af nu rådande konjunkturen och med anledning af att härordningen af 1901 medfört större utgifter än någon då anade, Riksdagen framdeles med anledning af ofvannämnda motion fattade beslut att skriva till Kungl. Maj:t med anhållan att i stället för att föreslå nya betungande skatter söka spara på det sätt, Kungl. Maj:t funne var det bästa och som icke lände vårt försvar till någon skada. Herr statsrådet medgaf, att man borde hålla sig till landets ekonomiska bärkraft, men antydde samtidigt, att vi böra invänta det kommittébetänkande, som just skall klargöra för oss landets ekonomiska bärkraft. Nu vet jag icke, *när* detta kommittébetänkande kommer att föreligga, men jag vet, att de skattebetalande på landsbygden icke äro belåtna med en sådan väntan, utan begära af oss såsom deras representanter, att vi skola handla, och det är därför som jag för min del understödjer det förslag, som föreligger.

Hvad nu angår repetitionsöfningarna och därmed sammanhängande frågor, instämmer jag till fullo med de talare, som häfdat den meningen, att det icke är den rätta vägen, som i motionen anvisas. Jag anser, att Kungl. Maj:t bör ha full handlingsfrihet att minska rekrytöfningarna eller repetitionsöfningarna, såsom Kungl. Maj:t finner vara lämpligast. Hufvudsaken för oss är, att anslagssumman pressas ned, att vi kunna spara en eller annan miljon. Sedan må Kungl. Maj:t ordna med saken på bästa sätt.

Det har här blifvit sagdt, att, huru lång öfningstiden än blir och huru planmässigt öfningarna än bedrifvas, vi icke ha några förutsättningar för att kunna försvara oss. Jag förmodar, att ingen, som känner min ståndpunkt i försvarsfrågan, misstänker, att jag är försvarsnihilist. Jag är tvärtom i likhet med den föregående

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

ärade talaren af den meningen, att vi böra göra allt hvad vi kunna göra för försvaret. Men detta bör begränsas till vårt lands ekonomiska bärkraft, ty om vi gå därutöfver under djupaste fred, under hundraårig fred, hvad skola vi då taga oss till, om vi få krig och skola mobilisera vår armé och hålla den i fält en längre eller kortare tid? Nej, i fredstid böra vi spara våra medel, så långt det är oss möjligt. Vi måste räkna med folkviljan och landets ekonomi. Just detta är hvad jag och mina meningsfränder vilja göra. Det har från statsrådsbänken och af herr Jansson i Djursätra framhållits, att vi måste försvara oss — eller också stupas med ära. Jag instämmer äfven i det, men vi få sörja för — jag betonar det ännu en gång — att vårt land icke genom skatter blir så illa åtgånget, att vår ungdom alldeles rymmer landet.

Som en egendomlighet antecknade jag ett uttalande af en föregående talare, nämligen att vi landtmän gjort allt för att hindra den nuvarande härordningslagens antagande år 1901. Det var herr Jansson i Djursätra, som fällde det yttrandet. Jag anser, att om vi detta gjort, så bjuder just konsekvensen, att man nu skall söka nedbringa de kostnader för försvaret, som sprungit upp till mycket högre belopp, än hvad herrarna 1901 kunde föreställa sig. Men det oaktadt gör man icke så.

Jag instämmer med motionärerna, då jag vågar påstå, att det är kärlek till vårt folk och vårt fosterland, som bestämt den ståndpunkt jag intager i denna fråga: vi böra icke gå utöfver landets ekonomiska bärkraft.

Innan jag slutar, vill jag gifva Kungl. Maj:t och herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet det erkännandet, att det nog sparats inom den nuvarande ramen för våra försvarsutgifter, men jag har den uppfattningen, att landets värnkraft ej beror af några färre eller flera öfningsdagar, utan i ännu högre grad af den anda, som besjälar vårt folk och vår armé, samt den ekonomiska ryggrad landet äger.

Med denna min uppfattning i frågan kan jag icke annat, herr talman, än yrka bifall till den reservation, som är afgifven vid denna punkt af herrar Thorsson och Rydén.

I detta anförande instämde herrar *Berggren, Carlson* i Herrljunga, *Olausson* och *Jonsson* i Gumboda.

Herr *Jonsson* i Hökhult: Herr talman! Blott ett par ord. Jag är i åtskilligt förekommen af den senaste talaren, men jag vill dock göra ett uttalande. Det var med stor tillfredsställelse jag läste Kungl. Maj:ts proposition och däraf fann, att man sökt iakttaga ganska stor sparsamhet. Jag får emellertid också uttala den meningen, att jag aldrig väntat, att något förslag kunde komma från Kungl. Maj:t, däri det föreslogs, att man skulle inskränka öfningarna för våra värnpliktige, utan jag har haft den uppfattningen, att skulle

något förslag komma fram i den riktningen, så borde det utgå från någon af Riksdagens ledamöter. Vi motionärer ha heller icke tänkt oss, att förkortningen af repetitionsöfningarna, såsom vi också antydtt i motionen, skulle fortfara: vi äro nämligen fast öfvertygade om, att sådana händelser, som inträffade förlidet år, icke skola äga rum inom den närmaste framtiden.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Herr Jansson i Djursåtra sade några vackra ord om att han ville erkänna, att det i en församling som denna måste finnas olika meningar, och att han icke ville klandra den, som förde fram en annan öfvertygelse än hans egen. Men han syntes föga erinra sig denna rättvisa och toleranta sats, när han strax därpå lät förleda sig att utslunga mot talaren på Malmöbänken och det parti, som han tillhör, beskyllningen för att icke ha någon djupare känsla för Sverige. Det borde han så mycket mindre ha gjort, som äfven herr Rydén uti sitt kraftiga anförande eftertryckligt framhöll, att, efter hans öfvertygelse och mångas öfvertygelse, den ståndpunkt, som han utvecklade, fullständigt står tillsammans med en varm fosterlandskänsla — en fosterlandskänsla i den meningen, att man önskar se här i landet ett lyckligt folk bygga och bo uti frihet och trefnad. Om man vill en sådan sakernas utveckling och starkt betonar detta, då är det ju uppenbarligen en förvanskning af de orden, ifall någon sedan vill göra gällande, att den talaren yttrar sig i sådan riktning, som vore han icke intresserad för fosterlandets angelägenheter, utan stode på en fullt kosmopolitisk grund i den meningen, att det skulle vara ungefärligen likgiltigt, hvilket land man tillhörde. Det har flera gånger i denna kammare varit tal om och det har måst klargöras också för de många afsiktliga missförståndens skull, hvilka alltjämt dyka upp, hurusom man mycket väl kan förena en varm känsla för mänsklighetens allmänna intressen, för de stora allmänna frihetsrörelserna i världen, med en särskild känsla för det land, som man tillhör och som man vuxit samman med genom hela sin verksamhet, genom sin härstamning och genom att tillhöra en generation, som blott är ett led i ett folks utveckling. Dessa bägge saker äro ingalunda, herr Jansson i Djursåtra, några motsatser. De stå fullständigt i harmoni med hvarandra på samma sätt, som man kan förena ett särskildt intresse för någon del af fosterlandet, sin hembygd, med ett intresse för det gemensamma stora fosterlandet.

På samma gång jag sålunda vill tillbakavisa herr Janssons i Djursåtra ohemula beskyllningar, vill jag slå fast, att dessa alldeles icke träffat ens *den* form utaf ställning till försvarsfrågan, som utvecklades af talaren på Malmöbänken, och som byggdes upp från den förutsättningen, att hur än vi i ett litet land anstränga oss, kunna vi icke med våra materiella resurser hålla stånd mot en stormakt, därför att de äro för små. Jag lyssnade med särskild

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

uppmärksamhet till huru herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, som sedan yttrade sig, skulle i det fallet lägga sina ord. Han gaf visserligen en förhoppning om eller uttalade den öfvertygelsen för sin personliga del, att verkligen försvaret skulle kunna vara effektivt, men han skyndade dock hastigt härifrån till att tillägga, att vi i hvart fall hade större förutsättningar att försvara oss än öfriga små länder, och att där icke förekomme några ansatser att på det sätt, som från Malmöbanken förordades, principiellt föra fram tanken på afväpning. Ja, det är möjligt, att herr statsrådet icke känner hithörande förhållanden i dessa länder. Men det förvånar mig dock något, att han icke sett ens i de närmaste grannländerna, Danmark och Norge, hurusom där verkligen finnas mycket starka folkströmningar, hvilka inriktat sig resolut på en politik, som mynnar ut i afväpning, just med anförande af det skälet, att det ändå icke lönar sig för så små länder att med vapenmakt söka göra sig gällande, utan att det försvar, som skall kunna föra dem fram, den styrka, som skall bära dem uppe i den internationella täflan, i stället måste vara deras höga kultur. Den kan ge dem en sådan ställning, att något stort land icke känner sig särskildt frestadt att försöka sluka dem. Det är klart, att om man betonar detta kulturförsvar, framstår på samma gång nödvändigheten af att de penningmedel, som nu användas efter så många mening onyttigt till militaristiska ändamål, i stället bli använda just till höjande af landets allmänna nivå, till höjande af folkets välstånd och andliga odling.

Det är klart, att, hur man än ställer sig till dessa invecklade problem, man väl bör göra det erkännandet, att äfven dessa synpunkter förtjäna att med allt allvar beaktas och upptagas till pröfning särskildt i de små länderna, helst som det är mycket möjligt och till och med sannolikt, att de i detta afseende liksom i flera andra böra kunna vara föregångsländer, just på grund däraf att deras materiella resurser äro mindre och att det därför ändå, hur man ser det, i vissa hänseenden *måste* bli hopplöst för dem att täfla med de stora militära staterna.

Om sålunda jag vill konstatera, att det verkligen i dessa andra länder, med vårt närmast jämförbara, också har ifrågasatts att beslutsamt slå in på den vägen, där afväpningen står som slutmålet, vill jag på samma gång fastslå det anmärkningsvärda förhållandet här hos oss, att vi kommit i jämförelse med dessa länder till så ofantligt högt uppskrufvade militärutgifter.

Det framhölls af herr Jansson i Djursätra efter en ganska lång och utförlig historisk utredning, hurusom man i vårt land kommit ifrån de förhållanden, under hvilka indelningsverket utgjorde själfva kärnan i vårt försvarsväsen och bondeklassen fick bära dettas tunga. När det aflöstes, måste saken ställa sig annorlunda, vårt försvarsväsen måste bli dyrare, menade han. Javäl, det må vara sant, att det blef dyrare. Men kan däri ligga förklaringen, den till-

räckliga och tillfyllestgörande förklaringen, hvarför vi i vårt land kommit upp till dessa bekanta 51,6 proc. af budgeten för militärutgifterna, medan i jämförbara, oss närliggande småländer motsvarande siffror äro betydligt lägre, såsom för Holland ungefär 35 proc. och för andra småländer närmare 30 proc.? Skillnaderna äro för stora för att ensamt förklaras genom de försök till förklaring, som herr Jansson i Djursåtra gjorde. Och herr krigsministern kan vara öfvertygad om, att ifall hans och de med honom liktänkandes sträfvanden en gång skulle visa sig i *handling* gå ut på att bringa ned vår försvarsbudget till verklig parallelism i afseende å kostnader med nyss antydda småländer, ja, då skola vi ej längre i så hög grad som nu är fallet få se den rena försvarsnihilismen höja hufvudet. Men det är alldeles uppenbart, att den stämning, som framträder i Första kammaren särskildt och äfvenså hos dess medhjälpare i Andra kammaren, den stämningen, som visar sig däri, att man vill drifva militärbördorna i höjden, har framkallat hos folket — det hjälper ej att förneka det — en så stark reaktion, att man litet hvarstädes frågar sig, hvart det skall taga vägen, och fordrar hellre ett rent slopande af försvarsväsendet, än att det skall få fortgå på detta sätt.

Det framhölls af herr Jansson i Djursåtra, att år 1901 var han en bland dem, som röstade emot den nya härordningen, och han tillade, om jag hörde rätt, att det var mest landtmän, som gjorde det. Ja, hvad honom själf beträffar, är upplysningen utan tvifvel riktig. Men beträffande den bild han velat gifva af partiställningen i kammaren år 1901 gentemot det nya härordningsförslaget, så är densamma fullkomligt vilseledande. Ty de, som motsatte sig med allvar och kraft detta förslags upphöjande till lag, det var vänsterns män, den dåvarande vänstern i Andra kammaren af olika schatteringar, ehuru en del, som i vissa frågor var att likställa med vänstern, gick öfver och hjälpte regeringsförslaget till seger. Men vi varnade på den tiden från vänsterhåll i Andra kammaren för att påtaga oss dessa alltför tunga bördor — och vi ha fått rätt. Men sedan kommer just herr Jansson i Djursåtra och hans meningsfränder — jag förmodar, att han själf med sin röst icke är främmande därför — och bidraga att lägga den ena bördan på den andra i öfverensstämmelse med den plan, som då uppgjordes, fastän vi sett, i huru hög grad den planen blifvit öfverskriden och fastän det framhållits med klara siffror, att vi däri-genom kommit redan alldeles för långt i utgifter. Och ändå är det icke nog, ändå är det fråga om ytterligare utgifter! Fastän man hvilat på hanen, som det sagts, så har man dock på lager ytterligare förslag om ökade militärbördor. Ja, man har icke ens lyckats helt och hållet hålla tillbaka den goda viljans ansatser från försvarskommitténs majoritet, ehuru det visserligen varit omöjligt till och med för den nuvarande regeringen att lägga fram dess nya förslag på innevarande års Riksdags bord.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

När man ser denna situation, måste man verkligen fråga sig, om det ej är fullt på tiden, att här göres icke blott i vackra ord utan i beslut front mot det slags ökning i militärbördorna, som ingår i politik och system från dem, som ännu så länge hafva makten här i landet. Det är därför, som jag för min del med glädje och tillfredsställelse hälsat de reservationer, som under fjärde hufvudtiteln blifvit afgifna af mina partivänner i statsutskottet. De hafva där sakligt tagit upp på alla punkter de nedsättningar, som äro möjliga att göra utan att man bryter sönder hvad man för närvarande har, och de hafva pekat på att dessa nedsättningar kunna göras utan att därigenom något nämnvärt försvagande skulle inträda i afseende å den försvarskraft, som en gång beslutats skulle finnas.

Af herr Jansson i Djursätra berördes sut igen äfven frågan om slöseriet och hvilka det egentligen är, som äro att räkna till de sparsamma. Han anförde järnvägsmännens löner och hållningen från vänsterns och från socialdemokraternas sida, när det gällde att fastställa dessa. Han ville härmed säga: där ser man hvilka som äro sparsamma och hvilka som äro slösare, det äro dessa löner just ett bevis för! Ja, jag må säga, att jag står med gladt sinne för min röst till förmån för dessa järnvägsmäns löner i enlighet med det förslag, som sedermera blef Riksdagens beslut och som gick något högre, än vederbörande själfva från början hoppats kunna uppnå. Men det förefaller mig, underbart, att beskyllningar för slöseri på grund af *sådana* voteringar, där det gällde att höja lefnadsställningen för stora grupper i samhället, att dessa beskyllningar, säger jag, skola riktas från *dem*, hvilka — för att blott gå till fjolårets händelser — voterade igenom haubitserna, voterade igenom pansarbåtsanslagen, allt gentemot våra försök att hålla tillbaka denna militaristiska miljonrullning.

Herr Sjö: Jag begärde ordet med anledning af de skarpa och hårda ord talaren på Malmöbanken fällde gentemot de landtmän, som voro med år 1901, då det nya härordningsförslaget antogs. Jag får då säga att när man beskyller oss, som då voro med att behandla detta förslag, och beskyller oss icke endast för att detta antogs utan äfven för beviljandet af alla anslag, som sedermera af Riksdagen gifvits, om man nu varit med härom eller icke, så synes detta högst egendomligt och på det högsta orätt. Jag hemställer till den ärade talaren att afgöra, huru pass ärligt och rätt det är att på så sätt gå tillväga mot sina kamrater, vänner får man väl ej säga, här i Riksdagen. Jag tycker ej, att det är rätt, och jag kan ej inse, att icke den, som beskyller personer och kamrater för dylikt, bör själf först göra rent för egen dörr, innan han behandlar kamrater på detta sätt. Jag får tillika upplysa herrarna, i synnerhet dem, som icke voro med vid 1901 års riksdag, att både jag och några andra kamrater från kammaren reserverade oss mot Kungl. Maj:ts förslag och mot det förslag,

som sedermera antogs af det särskilda utskottet. Jag var med i detta särskilda utskott; och jag jämte herrar Carl Persson, Hans Andersson, Ollas Anders Eriksson, J. Bromée och Gyllenskiöld hade här en reservation — hvilken som vill kan läsa den, jag skall ej tillåta mig att nu tala om denna fråga så länge, jag vill icke uppläsa vår motivering utan blott läsa upp några ord af den kläm vi kommit till, den lyder: »att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts proposition angående ny härordning och ny värnpliktslag som ock å utskottets förevarande förslag måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag till förbättrad härordning, grundad hufvudsakligen på indelningsverkets afskaffande» och på de motiv som här anfördes. Man borde således icke kunna, ehuru herr Rydén gör det, beskylla åtminstone oss för onödigt slöseri, hvarken då eller senare — ja, jag kan ju ej svara för någon annan än mig själf, med hvad mig beträffar kan jag försäkra, att jag icke har varit med om andra än nödvändiga anslag för fosterlandet och det allmännas väl. Det hörde vi, att äfven herr Branting vill vara med om, och han talar varmt för skyldigheten att freda sitt land, att vara fosterländsk. Det är vackra ord af herr Branting, men jag vill be honom äfven i verkligheten fullfölja dem i andra afseenden, för om så sker skall det nog gå bra för denne man.

Här hade jag i Andra kammaren, när denna fråga var före — jag är förvissad, att herr Branting, som var med där, skall erkänna, att hvad här står skrifvet och tryckt i protokollet också är sant — ett anförande i denna fråga, i hvilket jag ville motivera mitt afslagsyrkande, som i protokollet upptar icke mindre än sex sidor. Jag skall blott be att få läsa upp några få punkter, ty jag vill icke besvara herrarna lång tid. Jag vill således taga bort både den första, andra och tredje sidan och kommer så till en liten bit: »Jag vet mycket väl, att man i denna fråga sökt uppkonstruera en opinion i vårt land, en opinion sådan, att man kan beklaga de män, som haft till uppgift att verka därför. Ty man kan tänka sig, att det icke gärna bör vara angenämt för dem att resa omkring och hålla föredrag, som såra våra grannar och sprida ledsamheter inom vårt eget land.»

Herrarna minnas nog, tänker jag, hvar och en, hurudan opinion det uppkonstruerats i vårt land. Den ena efter den andra reste ut i landet och förkunnade, att det var ryska sågfilare här i landet, som sökte träffa sina anordningar för en strid mot vårt land. Man ville sålunda inbilla folk, att ryssen skulle rycka in och taga landet. Jag kom hem under påsken och hade ett sammanträde med mina kommitenter just för att söka klargöra försvarsfrågan för dem. Men de personer, som rest omkring och skrämt upp folket, hade gjort, att det var få, som trodde på mig, oaktadt jag annars vill gälla för en trovärdig person. Ja, herrarna kunna ju skratta, åt ett sådant uttalande, det låter kanske något underligt, men saken är ju den, att man gör så godt man kan. Man vill ju icke pålägga vårt folk hårdare börd än det orkar med, det har åtminstone alltid varit min princip

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

icke allenast i Riksdagen utan äfven annorstädes, hemma och borta, och alla förtroenden, som jag erhållit, har jag sökt skötaså samvetsgrant som jag kunnat, och så har jag också sökt göra vid ifrågavarande tillfälle, men folket trodde sorgligt nog på sågfilarehistorierna och ej på den, som tillbakavisade dem som osanna. Kostnaderna för försvaret blefvo också hårda och stora, oaktadt jag arbetade emot desamma.

Vidare yttrade jag: »Svenska folket har aldrig tillförene nekat — och jag är förvissad om, att det ej heller hädanefter skall neka — att försvara sitt land. Svenska folket är villigt att göra uppoffringar för fosterlandet försvar i många afseenden, ej minst genom att bereda våra värnpliktige tillfälle till öfning i vapnens bruk. Men vi vilja göra detta på bästa och tidsenligaste sätt, så att vi icke sedermera behöfva ångra oss.

Svenska folket vet äfven, att ju mer vi låna, dess mera sätta vi oss i skuld, vare sig det sker för försvaret eller andra ändamål. Det vet också, att det är lika farligt att göra sig ekonomiskt beroende af af andra länder som att icke kunna täfla med dem i krig. Vi böra äfven ihågkomma, att vårt land för närvarande har en skuld på öfver 400,000,000 kronor och att det kan vara rätt riskabelt att fortsätta med vidare skuldsättning, som man enligt mitt förmenande måste göra, därest härordningsförslaget antages.

Det är dessa synpunkter och jämförelser, som föranledt, att jag efter moget och noggrant öfvervägande med mig själf icke kunnat komma till annat resultat, än att det bästa och lyckligaste, som vi för närvarande kunde göra, vore att, med afslag å såväl Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag som utskottets hemställan, hos Kungl. Maj:t begära framläggande af ett nytt förslag till härorganisation.

Då jag hyser denna åsikt, skall jag be att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan samt bifall till den af herrar H. Andersson och mig m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservation.»

Ja, detta kan ju vara nog och jag skall icke besvara vidare. Jag vill endast ha dettasagdt, därför att jag anser, att det är obefogadt och orätt af herr Rydén att beskylla människor för att ha gjort sig skyldiga till något, som de i själfva verket icke varit med om.

Herr Starbäck: Den är visserligen ganska intressant denna sista fråga, hvilka, som ha varit mest och hvilka, som varit minst sparsamma, men det lönar sig knappast att diskutera den, ty det torde väl i alla fall icke vara omöjligt att få den jämförelsevis objektivt klart för sig genom att studera riksdagshandlingarna, och jag öfverlämnar åt dem, som vilja försvara sig gentemot anklagelser att göra det. Men jag tror, att vi i själfva verket hafva att sysselsätta oss med något helt annat än det, som förflutit för länge sedan, och på hvilka grunder man mer eller mindre kan försvara sitt handlingssätt. Jag tror det var riktigt hvad talaren på Malmöbanken sade, i så måtto

att vi verkligen stå vid ett vägskele och direktionsförändringarna hos vissa partigrupper torde väl ändå vara så tydligt manifesterade, att man har svårt att förneka dem.

Jag erinrar mig i detta sammanhang ett anförande — jag tror det var af herr Jansson i Djursåtra — i samband med rösträttsfrågan, då han under rösträttsdebatten talade, om jag ej misstar mig, för det Staaffska förslaget. Han framhöll då, att det fanns ett samband mellan rösträttsfrågan och försvarsfrågan, och att när vi fått den allmänna värnplikten, måste vi äfven genom den allmänna rösträtten, ge folket en myndighetsförklaring, ty hvar skulle vi eljest komma, mina herrar? Vi måste ge folket en känsla af att det verkligen har något att våga lif och blod och gods för, annars blir det dåligt stäldt med försvarsfrågan. Jag åhörde detta anförande med sant intresse och känsla för den naturliga värtalighet, som utmärker herr Jansson, och jag skulle önska, att många lyssnat till dessa ord och velat draga konsekvenserna därur, ty det börjar nog bli fara för att vi försuttit fatalierna att ge åt vårt folk denna känsla, som jag anser vara lika viktig och viktigare för vårt lands försvar än mycket som lägges ned i den döda materielen, vare sig till lands eller vatten.

Det är äfven en annan sak, som jag icke kunnat underlåta att tänka på, och det är då herr Carl Persson i Stallerhult söker komma det af herr Nilson framställda yrkandet till lifs genom att tala om att det icke går an att på detta sätt ge anledning till missnöje mellan olika klasser af värnpliktige. Jag tror verkligen icke, att faran här för kan vara så stor. Uppskofvet af ett år med härordningens sista slutbyggnad kan omöjligen medföra en sådan känsla af afund mellan ett par olika årsklasser af värnpliktige, att detta kan bli till något men för det kommande försvaret. Men om herr Persson i Stallerhult under denna riksdag och kommande riksdagar vill ha i åtanke dessa sina egna ord, att vi icke skola ge anledningar till missnöje bland folket, så tror jag, att han ger försvaret en mera betydande handräckning än genom att nu rösta för den kungliga propositionen. Jag menar, att det finnes åtskilliga förhållanden, som äro större orsaker till missnöje än det arrangemang, som här blifvit af herr Nilson föreslaget, och detta såväl med afseende på våra skatteförhållanden, som våra anslagsbeviljanden. Det är ju, såsom också den ärade talaren på Malmöbanken framhöll, så, att vi icke endast hafva en försvarsfråga i vårt land, icke endast anslag under fjärde och femte hufvudtitlarna, utan äfven anslag till andra hufvudtitlar. Och det är, enligt min mening, nödvändigt att se till, att vi icke då gå så fort fram med våra anslagsbeviljanden till försvaret, att vi icke ha pengar kvar till det öfriga, som erfordras; vårt land kräfver ju äfven andra stora anslag, såsom under den åttonde och nionde hufvudtiteln, för att icke tala om andra, som kunna vara lika stora försvarskraf.

Jag tillåter mig att just med anledning af detta rikta några ord till min kamrat i statsutskottet herr Rydén. Jag vill då först och främst framhålla — något som redan förut framhållits här i debatten —

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

att en af de allra viktigaste orsakerna, hvarför jag under denna, liksom äfven under föregående riksdag, anser det vara nödvändigt, att vi i dessa frågor iakttaga den allra största sparsamhet, är, att vi ännu vänta på den äskade finansiella utredningen. Men jag vill då äfven fästa herr Rydén's uppmärksamhet på, att denna utredning har tillkommit på initiativ af en liberal regering. Det är icke rätt, herr Rydén, att säga, att det endast är några »fågelfria» socialdemokrater — jag tror för resten ej det är så farligt med den där fågelfriheten — och några småbönder, som här i kammaren ha raka ryggar. Jag tillåter mig anhålla att, ehuru hvarken socialdemokrat eller småbonde, dock få räkna mig till dem, som ha raka ryggar. Innan vi ha en utredning angående landets finansiella bärkraft — hvilken utredning, jag upprepar det, måste läggas till grund för hela vårt försvarsväsende — så är det vår skyldighet att säga nej så långt vi kunna. Vi hafva för närvarande icke ensamma afgörandet, det vet jag nog, men det är i alla fall vår plikt att visa på hvad som ändå till sist blir den försvarsfråga, på hvilken hela vårt lands frihet, själfständighet, dess andliga och materiella lycka måste byggas, nämligen vår finansiella bärkraft.

Men, herr Rydén, vi hafva också på annat sätt visat, att vi vilja bekämpa militarismen, fastän vi icke hafva samma uppfattning om militarismen. Och det kan ju vara skäl i att i denna debatt säga ifrån, att vi icke likställa vårt försvar med militarismen. Vi skilja på det nödvändiga försvaret, hvars bördor vi vilja bära så långt det är möjligt, och på det som verkligen bör kallas militarism. Det torde icke vara obekant, att det just är från liberalt håll, som krafven på en militieombudsman och på en revision af krigslagarna hafva framställts.

Nu sades det visserligen i Socialdemokraten här om dagen, att detta endast är fraser och ord, vi ha aldrig i handling visat, att vi vilja detta. Jo, vi hafva visat det i handling precis lika mycket som herrarna nu visa sin försvarsfientlighet genom att rösta för herrar Thorssons och Rydén's reservation. Vi hafva icke kunnat göra det på annat sätt än genom att framlägga motioner, och lika litet som herrarna i gemensamma voteringar kunna framdrifva bifall till herrar Thorssons och Rydén's reservation, lika litet ha vi kunnat drifva igenom våra af herrarna understödda kraf på militieombudsmannen. Det är ju i alla fall, enligt min mening, omöjligt att förneka, att denna de liberalas ställning gentemot militarismen öfverensstämmer med föreliggande fakta. Jag vill, herr talman, till sist framhålla att orsaken hvarför jag med liflig öfvertygelse kommer att anhålla om bifall till det af herr Nilson framställda förslaget är dels den, att jag icke känner mig öfvertygad af herr statsrådets och chefens för landtförsvarsdepartementet uppfattning, att ett bifall därtill skulle vara till stort men för vårt försvar, dels, och framför allt, den, att jag för min del vill se denna så omhuldade ännu icke admonerade försvarskommitté lägga fram en utredning om landets finansiella bärkraft,

ty innan vi gå med på att utan några kalkyler bevilja medel på fjärde och femte hufvudtitlarna, så måste vi se till, om det finnes penningar öfver för de nya kraf, som på de andra hufvudtitlarna kunna göra sig gällande.

Jag ber att få förena mig i det yrkande, som framställts af herr Nilson.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Herr Thorsson: Jag nödgas att något tillrättalägga saken, innan kammaren går att votera. Det framgick, såvidt jag kunnat förstå, af den ärade talarens på Gäflebänken anförande, att ett bifall till den reservation, vi socialdemokrater vidfogat utskottets betänkande, skulle vara detsamma som ett uttalande i mera försvarsovillig riktning, än den herrar liberaler i detta fall företräda. Jag kan för min del icke begripa, att det är någon djup klyfta som skiljer vår reservation från herrar liberalers. Vår reservation innebär endast bifall till den motion, som är framkommen från liberalt och konservativt håll.

Men den siste ärade talaren får ursäkt mig, om jag vid detta tillfälle, när han — såvidt jag uppfattade honom rätt — framförde den tanken, att ett bifall till herrar liberalers reservation skulle vara en säkrare borgen för att verkligen vinna något i en eventuell gemensam votering, påpekar, att då vi behandlade frågan om anslag på femte hufvudtiteln i fjol, så tillät jag mig då, för att verkligen vinna någonting, ansluta mig till en öfverenskommelse inom afdelningen, hvilken godkändes som utskottets utlåtande, men då behagade den ärade talaren från Gäfle icke tycka att det var trefligt att vinna någonting, därför ställde han sig då rakt motsatt. Att nu från samma talare i år få höra den insinuationen, att man med bifall till vår reservation icke skulle kunna i lika hög grad försvara sparsamhetsintresset, det tycker jag går litet illa ihop, ty för honom som för mig tyckes det vara den ekonomiska frågan, som utgör hufvudsaken.

Och med anslutning till denna uppfattning vill jag endast som en liten erinran mot hvad herr landtförsvarsministern anförde understryka hvad som här under debatten förut framhållits, nämligen att den kommitté, som tillsattes för att undersöka och utreda landets ekonomiska bärkraft, har lämnat såsom en första produkt af sina ansträngningar en utsikt till ökning af försvarsbördan långt öfver 1901 års förslag, och då kan ju detta vara ett lämpligt motdrag.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig att med ett par ord bemöta den sista talaren, och jag skall med bestämdhet utlofva att icke replikera den talare, som nu passade på att anmäla sig.

Det är ju i alla fall så, att vi icke känna till, huru landet låg år 1909, och jag kan icke på något sätt erinra mig, att herr Thorsson och jag då hade olika meningar. Vi väntade endast på, att herr Carl Persson skulle sagt ifrån, att han komme att rösta för det högre

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

anslaget för att vi skulle ha tagit en annan position vid det slutliga afgörandet. Men som herr Thorsson mycket väl erinrar sig, kom icke något sådant uttalande från herr Carl Persson. Det kom i stället från herr Åkerlund, och vi trodde, att det var en tillräcklig signal för landtmännen att gå med på sparsamhetssidan. Det var icke så. De, som skulle gifvit den stora signalen, voro tysta, och därför gick det som det gick. Men jag kan icke förstå, att detta skulle ha det minsta med saken att göra. Jag har endast velat framhålla, att när man säger, att liberalerna gå fram med fraser mot den verkliga militarismen, så är detta icke sannt, ty vi hafva velat, men icke kunnat drifva vår vilja igenom i detta hänseende. Jag hemställer till herr Thorsson, om icke vi mena precis lika mycket allvar som han med de förslag, som vi framställa, om vi också ännu icke, som sagdt, lyckats genomföra dem.

Herr Rydén: Jag var icke inne i kammaren, då herr Jansson i Djursåtra höll sitt anförande, och därför är jag icke i tillfälle att ingå på ett bemötande däraf. Af kamraterna här omkring mig har jag dock hört, att det skulle varit en explosion, som inträffat i den stilen, som vi icke äro precis ovana vid från det hållet. Jag har emellertid hört sägas, att herr Jansson skulle ha använt uttrycket »mesar» om mig och mina meningsfränder. Men om herrarne föreställa sig, att från vårt parti eller från denna plats talar någon räddhåga, så taga herrarne fullständigt fel. Jag har bara begärt ordet därför, att jag ansett det vara en plikt mot mig själf och min åskådning, att den mening som jag haft, blef framförd i Riksdagen. Jag har öfvervägt hvarje ord i den del af mitt anförande, som afhandlade min principiella ställning till försvaret, och har ingenting att taga tillbaka. Min uppfattning är den, att hela den utgångspunkt, på hvilken man bygger vårt nuvarande försvar, nämligen föreställningen att vi kunna försvara oss mot en stormakt, är en lögn, och jag har velat, att den uppfattningen skulle sägas ut, så att man ute i landet kunde göra sig förtrogen äfven med den åskådningen.

Jag skall nu be att få yttra några ord om 1901 års härordning, som jag icke följde såsom ledamot af Riksdagen, men väl som en intresserad medborgare i landet. Jag erkänner gärna, att på den tiden stodo herrar Carl Persson och Sjö på deras sida, som i första taget motarbetade 1901 års härordning. Vid sammanjämkningen fanns herr Carl Persson ännu kvar på reservanternas sida, medan herr Sjö står antecknad i protokollet såsom icke hafvande deltagit i ärendets behandling. Jag vet icke, hvad detta innebär i sak, men däremot vet jag, att det var en af de andra storbönderna, som jag betecknat som förstakammarbönder, herr Pehrson i Törneryd, som vid sammanjämkningen gick i spetsen för de kammarens storbönder, hvilka voro för 1901 års härordning. Det är en offentlig hemlighet — jag tvekar icke att omtala den här i kammaren — att han gjorde detta af den bevekelsegrunden, att han trodde sig därigenom kunna hindra genom-

förändret af rösträttsfrågan, som man ville sammankoppla med 1901 års härordningsfråga. Det var ju särskildt Hedin som sträfvade här efter. Det misslyckades att i längden hindra en lösning af rösträttsfrågan, men vi fingo 1901 års härordning.

Hvad jag däremot måste säga mot herrar Carl Persson och Sjö och deras meningsfränder är, att de icke, då de motarbetat 1901 års härordning, sedan höllo tillbaka. Jag erinrar herrarne om, att enligt 1901 års härordning anslogos våra försvarskostnader, under förutsättning af ettårig vänrplikt, till i rundt tal 58 miljoner kronor. Nu begäres, under 8 månaders öfningstid, på *ordinarie* stat öfver 68 miljoner kronor, och fortfarande ha vi dock dessa män på den sidan, där man anser, att vi äro skyldiga 1901 års härordning att fortsätta på den vägen. De ha till och med gått längre än hvad som ställdes i usikt, då 1901 års härordning framlades.

Jag kom in i kammaren, just som herr Jansson i Djursätra höll på att sluta. Han talade då om, att vi skulle varit slösaktiga beträffande järnvägsfolkets lönefråga. Jag kan icke neka till, att herr Jansson där pekat på ett typiskt utslag af den karrikatur af sparsamhet, som storbönderna här bedrifva. Hvad gällde frågan vid detta tillfälle? Jo, den gällde en löneförbättring för de allra sämst aflönade af järnvägsfolket, hvilka föreslogos skola få en lön af 1,080 kronor. Vi socialdemokrater och andra här i kammaren, som ansågo, att detta lönelopp af 1,080 kronor var för litet för dessa järnvägsmän, hjälptes åt att få det höjdt med 60 kronor till 1,140 kronor. Det är mot det slags sparsamhet, som riktar sig mot fattigt folk och söker behålla dem i deras tryckta ställning, som jag reagerar. Vi vilja en förnuftig sparsamhet på alla områden, så att vi dels icke sätta oss emot nyttiga företag på t. ex. kommunikationsväsendets och näringslifvets område och dylikt, dels söka inspara onödiga och onyttiga utgifter, som man kommer och vill lägga på Riksdagen.

Jag skulle icke hållit mitt anförande i dag, om jag icke känt det som ett tvingande inre behof att göra det, och den senare delen af mitt anförande har framkallats af den ställning, som högerns representanter i statsutskottet från Andra kammaren ha intagit både vid fjorårets och detta årets riksdag. Det står för mig som en gåta, att de herrar, som stödjä förstakammarpolitiken i försvarsfrågan, fortfarande vilja göra anspråk på att företräda en verkligt folklig politik här i landet. Ty om någonting är fördärflikt och ledande till vantrefnad och olycka för landet, så är det väl rustningspolitiken och den politik, hvarigenom Första kammaren med tillhjälp af sina vänner här i kammaren säger nej till allt, som verkligen varit afsedt att lända det fattigare folket till nytta. Det rinner mig i minnet en episod vid 1895 års riksdag. Då förelåg förslag att till någon del lösa arbetareförsäkringsfrågan. Samtidigt gällde det en stor förhöjning i spannmålstullarna. Då höll man arbetareförsäkringsfrågan öppen, och man låtsades från högerbondehall, att man skulle lösa den frågan, bara man fick den stora tullförhöjningen igenom. Man höll frågan

*Angående
anslaget till de
vänrpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

så länge i utskottet, till dess man voterat tullarne, och här voro många i kammaren, som fingo det hemliga löftet, att, om man finge en förhöjning i tullen, arbetareförsäkringsfrågan skulle blifva löst. Några dagar efter det att den gemensamma voteringen hade fastslagit de högre tullsatserna, var man med om att afstyrka arbetareförsäkringspropositionen, som framlagts, och sedan slogs den gladeligen ihjäl. Man skrattade t. o. m. förnöjdt åt att man lyckats använda arbetareförsäkringsfrågan som ett lockbete för de högre tullarne. Det är detta slags politik, som jag iakttagit så pass länge, att jag reagerat mot den, och jag drager mig aldrig för att uttala min mening, äfven om den »tar» både på det ena och det andra hållet.

Jag skall icke använda detta tillfälle att replikera herr Starbäck. Jag har här i dag med afsikt icke rört vid det liberala partiet, icke därför att det icke har några synder, utan därför att ännu är dess syndamått icke rågad.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag skall icke ingå på frågan, hvem som öfvat den största sparsamheten under tiden för riksdagsmannauppgiften utan hålla mig till den nu föreliggande frågan.

Jag ber att få säga herr Starbäck, att om detta, att yrka bifall till den föreslagna punkten, skulle utgöra bevis på slöseri, då förstår jag mig icke på hvad som menas med slöseri och icke slöseri. Den, som bifaller utskottets på Kungl. Maj:ts förslag grundade hemställan, böjer sig lojalt för att Kungl. Maj:t skall blifva i tillfälle att tillämpa och följa den värnpliktslag, som är beslutad af Riksdagen och fastställd af Kungl. Maj:t. Beräkningarne öfver huru mycket som går åt för ändamålet äro uppgjorda några år förut. Sålunda är här icke fråga om något annat än att lojalt böja sig för en lag, i hvilken ingen ändring föreslagits. Lagens bestämmelser kunna icke ändras eller upphävas utan Riksdagens och Konungens gemensamma samtycke. Jag hoppas därför, att den, som försvarar utskottets förslag, icke må i de anföranden, som hädanefter hållas, klandras för slöseri utan räknas bland dem, som anse, att lagarne böra efterlefas, tills de ändrats eller upphäfts.

Det är väl möjligt, att jag i mitt första anförande missuppfattat herr Nilson i Örebro, därför att jag icke kände till hans yrkande på annat sätt, än att jag hörde det uppläsas. I utskottet upplästes yrkandet med motiv och innehåller kanske detsamma som här upplästs. Det var klart, att vi väntade, att reservanten skulle komma med dessa yrkanden och motiv. Men då utlåtandet kom, befanns reservationen vara blank. Jag sökte då få reda på dessa handlingar hos sekreteraren i utskottet, men då hade den främste reservanten tagit tillbaka handlingarna, så att jag tror, att man är ursäktad, om man icke rätt uppfattat hans yrkande.

Nu förstår jag i alla fall, att jag uppfattat det riktigt. Jag förstår, att hans mening varit, att de värnpliktige, som inskrifvits

1908 och tilldelats fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörstrupperna och trängen, skulle helt och hållet slippa att fullgöra tredje årets repetitionsöfningar. Jag vet icke hvad jag skall säga om det förslaget. Nu tvista den förste reservanten och herr Starbäck med herrar Rydén och Thorsson, om de äro mera försvarsvänliga än herrar Rydén och Thorsson. Jag lefver i den uppfattningen efter denna frågas behandling här i dag, att åtminstone herr Thorsson är, att döma af hans reservation, mera försvarsvänlig än herr Nilson och hans medreservanter och dem, som yrkat bifall till hans framställda förslag. Jag skall söka visa, huru jag kan ha den uppfattningen, att herr Thorssons reservation är mera försvarsvänlig än herr Nilsons.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
öfning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Herr Thorssons reservation sammanfaller helt och hållet med herr Johanssons reservation, och den innehåller, att repetitionsöfningarna under 1911 skulle förkortas från 30 dagar till 15 dagar för samtliga 3 beväringssklasserna vid infanteriet, som då första gången sammanföras till stor truppmassor. Herr Nilson vill icke vara med om att tredje klassen inkallas till vapenöfningar 1911, och då ha vederbörande icke mer än 2 årsklasser att röra sig med 1911. Då härordningsförslaget 1901 antogs, framhölls, och äfven i dag har det framhållits från statsrådsbänken, att det vore nödvändigt att sammanföra så stora truppmassor som möjligt till öfning; det har hållits mycket strängt, att detta var nödvändigt för försvaret. Men detta omöjliggör herr Nilson med sin reservation, som endast åsyftar 2 årsklassar. Ett bifall till denna reservation måste naturligtvis innebära ett större försvagande af försvaret än om herr Thorssons reservation vunne denna kammars och slutligen Riksdagens bifall. Då blefve vederbörande, som ha högsta ansvaret på detta område, i tillfälle att öfva 3 beväringssklasser tillsammans med det fast anställda manskapet, visserligen endast under 15 dagar i stället för att, som lagen säger, det skulle vara 30. Men *härmassorna* skulle blifva desamma, som lagen säger. Jag är alldeles öfvertygad därom, att herr Thorssons förslag är mera försvarsvänligt än herr Nilsons. Och jag hoppas, att herr Thorsson fortsätter med att i handling visa sig mera försvarsvänlig än herr Nilson.

Herr Andersson i Skifarp: Jag förvånar mig icke, efter de händelser som passerat under fjoråret, att dessa motioner kommit fram.

Det är ju redan konstateradt af andra personer, att jag 1901 ställde mig bestämdt afvisande i fråga om det värnpliktsförslag, som då blef lag. Men, mina herrar, jag har haft den vanan, att då Riksdagen och Regeringen fastställt en lag, jag böjt mig för den lagen, och det gör jag nu också. Därför har jag nödgats att ställa mig på den ståndpunkt, jag ställt mig, och har i utskottet yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Om vi nu icke skulle göra

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

detta, hvad blir följden? Lagen är enligt min uppfattning tydlig och klar. Beväringssynglingarne böra väl öfvas den tid, som lagen föreskrifver, och enligt lagen skall det vara tre repetitionsöfningar 1911. Nu säger man: om Riksdagen nekar bevilja detta anslag, då nödgas Kungl. Maj:t att indraga en af dessa repetitionsöfningar eller någon del af dem. Jag tror, att det vore olyckligt att slå in på en sådan väg, att vi skulle rösta gemensamt rörande lagarnes efterlefnad. Och den dag kan komma, då många, som rösta för denna motion, komma att ångra sig. Jag förvånar mig icke alls öfver de yrkanden, som kommit från herr Rydén, då han öppet och ärligt sagt ifrån, att han icke vill veta af någon militär, icke någon polis, därför att de förtrycka folkets frihet. Om man ställer sig på den ståndpunkten, så är det alldeles naturligt, att man icke vill vara med om något anslag hvarken till polis- eller militärväsende. Men jag tror, herr Rydén, att det dröjer rätt länge, till dess svenska folket slår in på den vägen.

Här har talats om storbönder. Jag hör icke till storbönderna — den benämningen få andra taga åt sig. Men när det talas om bonderement, så ber jag att få reagera mot detta tal. De, som höra till bondeklassen, och jag tror mig äfven kunna säga de, som höra till folket ute i bygderna, tycka icke om det skolmästaremanér, som herr Rydén lägger i dagen här i kammaren. Herr Rydén har sagt, att vi icke gjort något för småfolket. Om vi granska utgifterna till skolväsendet och skolmästarne, så skola vi finna, huru de stigit oupphörligt. År 1880 uppgingo de till 2,802,225 kronor och år 1909 hade de stigit till 10,085,000 kronor. Jag var med om att rösta för dessa anslag, men hvem har haft nytta af dem? Jo, hufvudsakligen skolmästarne, i form af löner, och indirekt äro de afsedda för en förbättrad skolundervisning för vårt folk. Den direkta inkomsten ha skolmästarne tagit; den har gått direkt till den kåren.

Herr Starbäck förebrädde oss för slösaktighet. Ja, jag skulle våga påstå, att herr Starbäck är den störste slösaren här i kammaren, och jag tror mig kunna stå för detta med hänvisning till riksdagshandlingarna. Man skall nästan alltid finna honom bland dem, som tillstyrka bifall till de anslagsyrkandena, som komma igen hvartenda år. Herr Starbäck sade också, att den liberala regeringen kom med så många goda uppslag, t. ex. till inrättande af en militieombudsmannatjänst och till en revision af krigslagarna. Ja, men hvarför lade icke då den liberala regeringen fram dessa förslag — han sade ju, att det var liberalerna, som kommit med dessa förslag. Och hvad liberalernas sparsamhet beträffar, skall jag be att få visa herr Starbäck, hur därmed förhåller sig. Jag ber herrarne tänka på, huru den nuvarande regeringen ställt sig till statsbudgeten i år. Den har vidtagit en minskning i utgifterna på hufvudtitlarne med något öfver 400,000 kronor. Hur ställde sig 1906 års liberala regering i detta hänseende? Då var det en

ökning på 17 eller 18 miljoner kronor. Så står det till med sparsamheten. Jag tror, att man bör tänka på detta, när man står och predikar om hvilka som här i kammaren äro slösare och hvilka som äro de sparsamma.

Detta är ju en mycket intressant fråga. Jag såg här om dagen en redogörelse för förhållandet i ett annat land. Det är något, som äfven vi kunna tänka på. Det heter häri:

»Den just under dessa dagar hårdt ansatte landtbruksministern, Poul Christensen, har som känt nyss på flera offentliga möten förklarat, att Danmark håller på att göra konkurs. Så är nu icke fallet, och den beskedlige bonden och finansministern borde ha tegat, emedan finansväsendet är bland de många saker han icke har begrepp om.

Danmark åtnjuter allt fortfarande en orubbad kredit på penningmarknaden, men det kan visserligen ej nekas till, att det under de senaste tio åren i väl stor utsträckning begagnat sig af denna kredit — och de nämnda tio åren sammanfalla just med de samma tio under hvilka de radikala och socialdemokraterna varit någorlunda ensamrådiga i Köpenhamns kommunalstyrelse och vänsterns finansministrar haft nyckeln till statskassan.

Vid utgången af förra århundradet uppgick Danmarks statskulld till omkring 200 miljoner kronor; inom några månader, då staten har upptagit det nu planerade lånet om 100 miljoner francs, skall statsskulden ha stigit till omkring 400 miljoner kronor.

Äfven hufvudstadens kommunalstyrelse håller på att ånyo skaffa ett större lån, 40 miljoner kronor att amorteras under loppet af 60 år.»

Mina herrar! Detta är betecknande för liberal finanspolitik, och jag tviflar icke på, att om herrar socialdemokrater och skol-lärare skulle komma att regera här, det skulle bli samma politik, så att man här som i Danmark inom några år komme att öka statsskulden med 100 procent. Det skulle icke bli billigare hos oss. Denna upplysning från Köpenhamn kan herr Rydén taga med sig och sedan visa för andra, hur det ställer sig; det skulle passa bra.

Härefter yttrade

Herr talmannen: Jag finner mig föranlåten anhålla, att de ärade talarna behagade hålla sig något närmare till den föreliggande frågan.

Vidare anförde:

Grefve R. Hamilton: Jag har med uppmärksamhet åhört den förda debatten och särskildt har jag lyssnat till hvad som skulle komma från statsrådsbänken. Och jag måste uppriktigt säga, att de skäl, som kommit därifrån för bifall till Kungl. Maj:ts

Andra Kammarens Prot. 1910. Nr 15.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, in-skrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

förslag icke förefallit mig något vidare tungt vägande. Ett af de skäl, som anfördes, var ju, att om förslaget icke antoges, man icke skulle kunna sammanföra dessa stora truppförband kompanivis. Men detta kan väl hjälpas därmed att man minskar kompaniernas antal och gör dem större. Å ena sidan få vi visserligen lof att tänka på att försvaret blir effektivt, men å andra sidan måste vi också tänka på, att besparingar måste göras för den händelse vi skola slippa att antaga den för oss liberaler åtminstone så förhatliga kaffetullen, och det förefaller mig, då här endast är fråga om ett uppskof med genomförandet af 1901 års arméförslag, som om detta uppskof icke borde föranleda allt för stora betänkligheter.

Den aktade talare, som sist hade ordet, sade, att vi liberaler voro slösare. Ja, jag har ju icke tillhört liberala samlingspartiet mer än ett år. Men jag hemställer: hvar voro sparsamhetsvännerna, då det gällde haubitserna och då det gällde pansarbåtarna! Nu ha vi ju fått höra, att haubitserna icke ens blifvit beställda, och då synes mig, att icke något tvingande skäl förelegat att förlidet år bevilja anslaget. När man därför i dag talar om sparsamhet, kan jag icke annat än fråga: är det icke det liberala samlingspartiet, som ställt sig på den sidan?

Jag kan, herr talman, icke underlåta att beröra ett par uttalanden af en föregående talare. Jag tror att herr Jansson i Djursåtra har fullständigt rätt i, att slöseriet icke finnes på bondebänkarne. Nej, men man kan i närvarande stund icke indela kammaren i bondebänkar och icke bondebänkar, ty på bägge hållen finnas sparsamhetsvänner. Man bör indela kammarens ledamöter i höger, vänster och socialdemokrater. Jag tror också, att herr Rydén använde allt för starka uttryck. Han talade om storbönder. Jag vet icke, om jag skall räknas till storbönderna, men jag vet, att jag icke varit med om slöseri. Jag tror därför, att han får indela ledamöterna på ett annat sätt än han gjort.

Herrar Jansson i Djursåtra och Sjö omtalade, hvad som skett förr i världen, om landtmannapartiet under dess glanstid, den tid då man var rak i ryggen. Därom har ingen människa sagt ett ondt ord. Men då man hörde herr Janssons i Djursåtra yttrande och det slut, hvartill han kom, föreställde jag mig, att jag stod i Första kammaren. Ty där är det vanligt att man just slår på den strängen: att vi som äro sparsamhetsvänner, vi äro icke fosterlandsvänner. Men det vill jag bestrida. Ty just i sparsamhets-kärleken ligger fosterlandskärlek — såvidt man vill tänka på sitt fosterlands framtid. Och jag vill fråga herr Sjö, som ju alltid ifrar för sparsamhet: hvar står herr Sjö i denna fråga? Herr Sjö har visserligen icke nu gjort något yrkande, men jag frågar: hur ämnar han rösta i dag, hvilken ställning intager han i denna fråga? Jag har icke funnit honom bland statsutskottsreservanterna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den af herr Nilson framförda reservationen.

Herr Starbäck: Herr talman! Med det största nöje ber jag att fullständigt få föga mig efter den af herr talmannen gifna uppmaningen. Men då mot mig riktats två beskyllningar, har jag, fastän dessa icke höra precis till själfva saken, icke kunnat underlåta att bemöta dem, och hoppas jag att med herr talmannens tillåtelse få göra det.

Herr Carl Persson säger, att orsaken till att han omfattade utskottets förslag var den, att han, i och med det att han försvarade utskottet, hölle på lagen, och detta sade han gentemot dem, som förfäktat det af herr Nilson framställda yrkandet. Alltså, den som förfäktar det af herr Nilson framställda yrkandet, han vill icke hålla på lagen, han är lagbrytare. Jag ber att få tillbakavisa den beskyllningen.

Jag vet icke, om herr Andersson i (Nöbbelöf, ja,) Skifarp verkligen menade allvar — eller om det var någon liten anspelning på den gifmilda försyn, som begåfvat mig med kanske den största kroppshyddan här i kammaren — då han kallade mig för den störste slösaren. Ja, det skulle vara kroppsligt; det är nog icke möjligt för honom att på annat sätt bevisa, att han talade sanning. Ty om man skulle gå igenom de anslag, som gått igenom statsutskottets förberedande behandling och beviljats här i kammaren på mitt yrkande och på hans yrkande, tror jag nog, att det skulle bli en ganska afsevärd skillnad till min fördel. Men jag skall medgifva, att när det t. ex. gällde att i tiden höja lönerna för telegrafverkets vaktmästare, då sparade herr Hans Andersson i Skifarp. Då det gällt frågor om några änkepensioner på 300 kronor, då har nog herr Hans Andersson varit på sparsamhetssidan. Då det varit frågan om att gifva yrkesinspektörerna högre klass enligt resereglementet, då finner man säkerligen också fortfarande herr Hans Andersson på den sidan. Jag minns en gång en annan fråga. Då gällde det just anslag på denna hufvudtitel eller möjligen på den femte — det var frågan om anställande af en läkare för ett truppförband — då kämpade jag mot herr Andersson. Då gällde det en liten summa, och då var jag slösare. I statsutskottet voro vi också ihop oss om höjandet af anslaget åt lytta och vanföra. Naturligtvis tillhörde jag då också slösarna. Det gällde då ett anslag så oerhördt stort som 18,000 kronor. Men gäller det att spara på summor, som röra de minst och sämst lottade, då lagar man ihop åt sig en skön sparsamhetens hufvudkudde, på hvilken man ljufligt slumrar in för att dagen därpå gifva miljoner åt försvaret. Detta är den stora sparsamhet, som herr Hans Andersson hyllar. Men jag skulle vilja kalla detta för *slöseri*.

Herr Rydén: Herr Hans Anderssons anförande föranleder från min sida ingen annan erinring, än att jag skarpt skilde mellan småbondepolitik och storbondepolitik. Och jag hoppas äfven, att den tid må komma, då småbönderna, som säkerligen icke tänka lika med

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.

(Forts.)

Angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m. storbönderna, också skola komma att få sitt inflytande på statsmakterna.

Man kan icke hinna komma ihåg allting, då man talar här i kammaren. Jag glömde att bland storbönderna inräkna en kategori, nämligen sockerbruksdirektörer. I annat fall hade nog herr Hans Andersson vetat var han hör hemma.

(Forts.)

Den närmaste anledningen, hvarför jag begärde ordet, var den historia från Danmark, som herr Hans Andersson kom med. Jag vill då erinra därom, att på de 10 år, som han nämnde, vår svenska statsskuld, på samma sätt som den danska, fördubblats. Vidare att det icke är »socialister och radikaler», som styrt i Danmark, utan att det är — jag kan våga säga — snarare ett slags i viss mån demokratiskt storbondparti. När den första verkliga vänsterregeringen i Danmark kom till makten, var dess första åtgärd att sätta ned försvarsbudgeten med 6 $\frac{1}{2}$ miljoner.

Hans exellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag skulle egentligen icke i själfva den fråga, som föreligger, behöfva yttra mig mycket efter det uttömmande anförande, som hållits af min kollega krigsministern.

Det är två strömningar, som göra sig gällande uti reservationsväg i denna fråga. Skillnaden dem emellan känna herrarna. Den är efter min uppfattning icke så synnerligen stor. Men bakom de anföranden, som framförts för reservationerna, märker man dock en ganska stor skiljaktighet. Den ena reservationens talemän framhålla i tydliga ordalag, att för dem hägrar genom denna nedsättning ett annat mål, än hvad de andra föreställa sig. För dem står samma mål, som står skrifvet på deras program: fram mot afväpning. De, som tala för den andra reservationen, framhålla, att de icke hafva detta mål. De säga, att här är det endast fråga om en nedsättning för ett år; och det anse de icke betyda så mycket. Jag konstaterar endast, att målet för båda i förevarande fall dock är i all hufvudsak detsamma.

Här hafva af krigsministern framhållits flera viktiga synpunkter, men jag skall i denna sena timma icke upprepa hvad hansagt, utan blott understryka ett af hans yttranden, nämligen, att det dock är af en ytterligt stor vikt att uti en tid, då man från alla håll ropar på planmässighet och anmodat dem, som handhafva statens medel och speciellt i detta fall dem, som handhafva vårt försvarsväsen, att de skola iakttaga den största möjliga sparsamhet, så att de medel, som anvisas blifva utnyttjade på bästa möjliga sätt — det är då, säger jag, af ytterligt stor vikt att verklig planmässighet iakttages *äfven* i förevarande försvarsväsendet berörande fall. Med den nedsättning, som här är föreslagen, är det oförtydligt, att planmässigheten måste blifva lidande.

Jag skall icke gå in på något bemötande utaf alla de yttranden, som här blifvit fällda mot olika meningsfränder — och jag förmodar

äfven därvidlag mot den nuvarande regeringen — beskyllningar gående ut på slöseri med statens medel. De höra ju icke rätteligen hit speciellt till denna fråga, men så pass mycket stå de dock i sammanhang med densamma, att det må vara mig tillåtet att yttra några få ord härom. Det skall ingalunda blifva så utförligt, som jag kanske annars tänkt att göra.

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
öfning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.*

(Forts.)

Herrarna få vara goda att observera en sak, nämligen att under den tid, som den nuvarande regeringen funnits, en utveckling har pågått inom försvarsväsendet, som varit absolut beroende på det beslut, som fattades 1901 — den utsträckta öfningstid, som då fastslogs, och som skulle successivt inträda år efter år. Den ökningen har till sin största del kommit just under denna tid. Och hvad det betyder torde herrarna finna vid studerande af de ordinarie anslagen under fjärde och femte hufvudtitlarna. Gör man det, så finner man, att just de ordinarie anslagen sprungit upp, och alldeles särskildt 1909, till följd af dessa, som jag kallar, rent automatiska ökningsar. Dessa värnpliktige, som skulle hafva sina öfningar, skulle ju hafva dem efter det dagantal, som har i värnpliktslagen blifvit bestämdt; och under den tid, öfningarna pågå, är det nödvändigt, att de hafva både kläder, mat, öfning och underhåll. Ser man på ökningen i de ordinarie anslagen, finner man, till hvilka belopp dessa har gått upp. Men jag vill ytterligare betona, att detta är rena konsekvensen af det beslut, som fattades 1901. Dessa konsekvenser hafva icke blott vi fått taga, utan de hafva våra företrädare äfven fått taga. Och ingalunda vill jag beskylla dem för att i det hänseendet vara större slösare för försvaret än vi. Vi hafva båda två endast fått finna oss i konsekvenserna från 1901. Men det har slumpat sig så, att den största ökningen i öfningstiden kommit just under den tid, jag varit statsminister, till hufvudsakligaste och största delen år 1909. Men det är som sagdt en sak, som egentligen är helt och hållet beroende på ett förut fattadt beslut.

Frånser man således de ordinarie anslagens ökande och tager i betraktande de extra anslagen, så skall man finna, att om å ena sidan de ordinarie anslagen ökats, så hafva å andra sidan de extra anslagen nedgått. Jag skall i detta afseende endast be att få nämna, att i statsverkspropositionen år 1906 de extra anslagen till landtförsvarsdepartementet voro upptagna till 11,796,000 kronor, i rundt tal. I 1909 års statsverksproposition utgjorde de extra anslagen för landtförsvarsdepartementet 9,960,000 kronor, utvisande sålunda en minskning af nära 2 millioner kronor; och slår man upp årets statsverksproposition, så finner man de ifrågavarande extra anslagen upptagna till 5,277,000 kronor. Beträffande den statsverksproposition, som i år föreligger, har i alla fall äfven från dem, som äro motståndare till regeringen, gifvits det erkännandet, att regeringen dock sökt att, såvidt ske kunnat, göra besparingar. Och att vi gjort detta, visar sig däraf, att sammanlagda beloppet af utgifterna under riksstatens hufvudtitlar äro mindre än i fjol — de största besparingarna komma

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

på fjärde och femte hufvudtitlarna. — Jag erkänner också tacksamt, att regeringen fått detta erkännande. Vi hafva därvidlag gått så långt, som vi ansett det vara möjligt, äfven om en och annan besparing därutöfver kan vidtagas, hvilket ju naturligtvis kan ske, då det alltid finnes olika uppfattningar i detta hänseende; den ena tycker, att en sak är *mera* nödvändig, en annan tycker däremot att den är *mindre* nödvändig.

En nedsättning af nu förevarande anslag och därigenom af själfva öfningstiden för de värnpliktige är emellertid enligt mitt förmenande en mycket betänklig sak.

Härtill kommer en annan sida af saken, som varit berörd här af ett par talare. Såsom herrarna erinra sig, är värnpliktslagen stiftad af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt; det är en lag, som innehåller bestämmelser om öfningstid för värnpliktige m. m. Således skulle en nedsättning af det förevarande anslaget innebära icke blott att anslaget blefve mindre än hvad Kungl. Maj:t begär, utan det skulle äfven innebära, att Riksdagen ville inskränka den öfningstid som är stipulerad i värnpliktslagen och att Riksdagen därigenom äfven gjort en ändring i sak i själfva värnpliktslagen. Jag upprepar, att detta måste vara en betänklig sak, *eftersom värnpliktslagen är stiftad af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt.*

Jag ber efter detta, herr talman, att få säga, att jag tror, att det ur många synpunkter skulle vara synnerligen välbetänt, om Riksdagen i allt fall beviljade detta anslag. Då Riksdagen nu sett, att Kungl. Maj:t bemödar sig om att nedsätta anslagen under fjärde och femte hufvudtitlarna så mycket som möjligt, så hoppas jag, att Riksdagen vill, med beaktnade af detta, bifalla det förslag, som af utskottet framställts.

Herr vice talmannen: Det kan ju icke förnekas, herr talman, att det äger sin fulla riktighet hvad herr statsministern påpekade, nämligen att beslutet af år 1901 — detta olyckliga beslut kan med allt skäl *jag* säga, som från första början var alldeles bestämdt mot det samma och som allt mer och mer fått min åsikt i detta fall bekräftad — dragit vissa konsekvenser efter sig, för hvilka man icke kan göra hvar och en, som frambär dessa, personligen ansvarig.

Jag vill därför också uttryckligen säga, att efter min uppfattning den meningsskiljaktighet, som förefinnes med afseende på hela försvarsfrågan, hänför sig vida mera till framtiden; den hänför sig i stort sedt vida mera till frågan om, huruvida det nu skall med fullt allvar klagöras hvad det svenska folket verkligen kan bära och hvad som är för tungt för det svenska folket att bära, så att vi någon gång måtte komma att rätta munnen efter matsäcken i stället för att vi förut gjort motsatsen. Det är därför som jag — det kan visserligen förefalla, som om jag är envis, men jag har ånyo fått ett skäl att vara envis — vill säga herr statsministern, att vida mer än genom allt hvad han här sagt beträffande de skäl, som regeringen haft för att framlägga

sina äskanden det ena eller andra året, skulle han vinna vårt förtroende i fråga om sitt allvar med en verklig planmässighet och en verkligt ekonomisk läggning af försvaret, i fall han, efter det regeringen vidtagit vissa åtgärder med afseende på två särskilda kommittéer, också ville göra det ifråga om den tredje, d. v. s. med afseende på försvarskommittéens majoritet, som enligt min tanke gjort ett bestämt afsteg från sitt uppdrag och, om den får gå vidare på den vägen, näppeligen kommer att motsvara de förväntningar, man dock borde äga rätt att ställa på densamma. Men till detta kanske jag kommer tillbaka sedermera.

Hvad nu angår herr statsministerns varning med afseende på den omständigheten, att onekligen ett gemensamt beslut i form af värnpliktslag är fattadt af Konung och Riksdag och att tillika de beslut, som här äro ifrågasatta af reservanterna, naturligtvis kunna inverka på den plan, som är uti den ifrågavarande lagen vidtagen, så ber jag att få framhålla, att jag icke tror, att man får uppfatta värnpliktslagen såsom en ordning, hvilken en gång för alla är till den grad fastslagen, att den skulle binda Riksdagens oinskränkta anslagsrätt. Jag var år 1901 såsom suppleant med i det särskilda utskott, som hade att behandla försvarsfrågan, och satt med i den s. k. lagafdelningen, och jag minnar mig mycket väl, huru vid en öfverläggning inom nämnda afdelning, uttryckligen framhölls, att värnpliktslagen icke ägde annan uppgift än att stadga skyldighet för landets medborgare till de personliga uppoffringar, som där stå, men att den icke var att uppfatta såsom om man därigenom skulle hafva en gång för alla sagt, att de och de öfningarna ovillkorligen måste hållas. Och det lär nog vara riktigt. Om man med afseende på denna sak skulle hafva några konstitutionella betänkligheter, så tror jag för öfrigt, att de blifva ganska lätt häfda, om man återgår till de diskussioner, som ägde rum i Riksdagen i början af 1870-talet, då man finner, att där vidt och bredt ventilerades frågor om nedsättning i eller indragning af ordinarie anslag af den ena eller andra naturen. Man finner där också, hvilka auktoriteter, som uttalat sig för, att Riksdagens anslagsrätt icke får anses vara på något sätt inskränkt genom ett anslags natur. Påståendet att Riksdagens anslagsrätt skulle vara begränsadt i afseende å vissa kategorier af anslag hade många gånger förut varit framställt, men det har i själfva verket icke blifvit annat än en akademiska teori.

Hvad nu själfva denna sak beträffar, så ber jag att få säga, att jag för min del har en alldeles motsatt åsikt mot den herr Carl Persson i Stallerhult senast framställde. Jag är emellertid rädd för att jag gör mig själf litet löjlig, då jag bemöter honom, därför att jag verkligen icke vet, om han menade allvar eller skämt, och om man på allvar bemöter en person, som menar skämt, så blir man ju själf löjlig.

Min uppfattning är alldeles gifvet den, att om man jämför de båda reservationerna, det är otänkbart att icke ur militärisk synpunkt gifva icke blott ett litet utan ett alldeles afgörande företräde åt herr Nilsons i Örebro yrkande. För min del gifver jag det ett så

*Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslaget till de
värnpliktiges
aflöning, in-
skrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

afgörande företråde, att jag rent ut säger, att jag icke kan gifva min röst åt herrar Thorssons och Rydéns reservation, därför att jag anser det utgöra en mycket betänkelig och mycket farlig politik att på detta sätt ingripa i det, som utgör försvarsväsendets hufvudstyrka, nämligen de värnpliktiges öfningar. Däremot är det väl omöjligt att anse detsamma eller ens något liknande om den andra reservationen, herr Nilsons yrkande, hvilket ju, såsom fullkomligt riktigt är sagdt, endast går ut på att för ett år förlänga en öfvergångsperiod.

Jag ber då också att få tillägga, att ifall man här verkligen önskar, att Andra kammaren skulle kunna åstadkomma en nedsättning, så lära väl alla skäl tala för, att de som det önska sluta sig till herr Nilson. Ty det är lätt att räkna ut, att om så icke blir fallet, så kan genom en propositions ordning och det sätt, hvarpå den begagnas af olika fraktioner i kammaren, slutet blifva, att i hufvudvoteringen kvarstår utskottets förslag mot herr Johanssons i Jönköping motion, hvilken icke borde kunna samla flertal. Jag nödgas därför framhålla, att vill man verkligen ett resultat, så är det utan tvifvel det enda rätta, att man samlas om herr Nilsons yrkande.

Som tiden nu var långt framskriden och ytterligare en talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare behandlingen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.